Diſcurſus
De
NECESSITATE JCti,
Ad
Hippolithi à Lapide, Præfationem
libri, cui Titulum fecit;
De
RATIONE STATUS
Autore
G. M. T.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

ARGENTORATI

Anno M. DC LI.

34. 3. A. 26

GENEROSISSIMIS NOBILISSIMIS VIRIS IUVENIBUS

DN. CORNIFICIO à ROSENKRANTS, Equiti Dano.

THOMÆ } Dnn. & HEMPONI } KNESEBECKIIS, Equit. Marchicis.

Fautoribus & amicis ſuis honoratiſſimis ſalutem plurimam

ONus eſt quod impono vobis Generoſiſſima Pectora dum vos publicos deprecatores conſtituo vel audacia vel inſcitia mea, precor hanc perſonam non inviti induatis; neceſſe habui à vobis petere iſthoc officij quod hic filius ante partum ſui naſci voluit, & matrem praeveniendò ex doloribus ſolitis praecipitaverit in abortum. Ideoq; dicite quaeſo amicis, hoſpitibus, doctis, indoctis pro me ea bona verba, quae olim A. Albinus pro ſe ipſo dixit; Neminem mihi ſuccenſere convenire, ſi quid in his pagellis parùm compoſitè, aut minus eleg inter ſcriptum foret. Nam ſum, fateanimi, homo *Gell. lib. 11. cap. 8.*

 Germa-

Germanus natus ad Sylvam Hercyniam, Latina Oratio à nobis alieniſſima eſt. Ideoq́, ſi quid erratum eſt, veniam malæ exiſtimationis me poſtulare. Sat ſcio Nobiliſſimi Iuvenes vos pro affectu in me, ornaturos munus hoc meum verbis. Et reperietis, ſpero qui probent. Nam hodiè, quisquis indoctior, eò fortiùs ſcribere exiſtimatur. Non credo vero Catonem vobis obviam futurum. Et ſi tamen occurſet, opponatq́ illud ſuum: Nam Aule nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari quam carere culpâ. reponite ô Chariſſimi graviſſimo Cenſori; me bonum factum, ipſius quoq́ calculo veniâ dignum videri, cum compulſus peccaverim & conſtrictus tempore. Nam

ex temporalē fata me tantum volunt.

quod vero ad vos attinet, Generoſiſſimi Iuvenes, ſolâ tenuitate munuſculi ſperavi me impetraturum, ut ne rejiceretis. Valete & vivite in ſpem avi meliores: & favete.

Veſtro Devoto

G. M. T.

PROOEMIUM.

INdignabantur exteri, Germanorum Remp. à tot ſeculis inclytam, nemini gravẽ, contentam ſuis, omnibus formidabilem ſi caſus ferret, ſtare tamen ſecuram ſui, & Auguſtam Maieſtatem tueri: turbatam etiam & partibus fractam, atq; occaſione apertam hoſtibus, locomotam, protritam denique nihil

*minus quam ſervitu-
tem extimeſcere, necre-
cuſare veterem vaſti-
tatem, modolibertatem
retineat, quâ nihil an-
tiquius; conatamq; a-
deo ipſas turbare, quæ
parabantur, exequias,
& ex cadavere ſui mu-
nimenta ſtruere, & ad
buſtum obluctari, nec
poſt interitum ſpiritum
ponere vellevidèri. Te-
ſtati Deos homineſque
hoſtes nec tela nec re-
media vulgaria profi-
cere;*

cere; quod benè vertat, rem poſt Orbis initia illaudatã aggredi ſtatuunt, Opinione vincere tentant. *Non ignari Romanos olim rerum Dominos, non maiori ſuccubuiſſe malo, quam portentoſis & molitis opinionibus, & turpiſſimis moribus, ipſa naturæ jura labefactantibus. Scilicet ultima Cœleſtũ terris Aſtræa pellenda erat, hæc una obſtabat:*

Baron. in ad ann. Eccleſ. appar. n. 7.

huius Germani ab incunabulis alumni, hanc bonis moribus, bonis legibus à Manno & Tuiſcone uſque coluerant, ſic vivendum Germanis ſic pereundùm. Hac Dea evocatâ videbatur non multo difficilius caſura Germana res quam olim Vejentana, poſtqu[am] Camillus Junonem reginam Romam evocaſſet. Sed ne indignitas rei, nudè & ſine fuco pro-

Tac. de mor. Ge.

prolata, offẽderet Germanorum Candida pectora & Deo grata, rem ex ſe deteſtabilem plauſibilibus & comtis in ſpeciem verbis obvolvendam rati, veterem querimoniam & in vulgus valituram repetere, dicere corrupta judicia, miſerari cõcidiſſe prudentiæ antiquæ maſculum decus, haud aliter atque eloquentiæ judiciariæ quoque regula ſteterit, ob-

mutueritq; cauſam eſſe ,, (verba Hippolithi auditis) Legum varietatẽ ,, ac multitudinem, Le- ,, gulejorum ac Legiſta- ,, rum, eorum ſcil. qui le- ,, gibus & juri privato o- ,, peram dant, nimiam in Rep. autoritatem. Inde, quod ſemper in Rebuſp. adeò omnibus & mali fuerint, & mali cives, quibus decipiendis nihil in ſpeciem fallacius opinione de rebus ſanctis ſit aut fuerit,

erit, ſperare hoſtes, ſe partim tracturos, ſaltem tædium Reip. tam exulceratæ, & minus præſentium ſtudium, novarum rerum cupidinem animis accenſuros.

At Hippolithum à Lapide, quiſquis ille ſit, oportet virum doctum & callentem eſſe, quem meliori ævo natum oportuerit, ne hoſtis Germanorum eſſet; quinimò nos humanius po-

ſteris hoc ſervabimus judicium, & magiſtro præſentium venturo diei. Sed legum ſtudioſis pro Rep. eam, qualiſcũque ſubeunda eſt, invidiam gratam atque acceptam eſſe, læto & alacri animo ſuſcipere notum facimus. Nunquã impenſius commendari Reip. potuiſſent, quã qui ſic ab hoſte reprehenduntur. Eo ipſo prodis felicitatis Germaniæ ſalutisq; Imperii uni-

rii unicum fundamentum, leges eſſe & legum cuſtodes ſanctiſsimos Viros, quos tu contemtim leguleios appellitas, quod niſi his ſublatis exteros Germaniæ dominaturos, & æternam huius populi Rempub. everſuros deſperas. Nã ita interpretando Luporum iniqua poſtulata fabulator olim Phrygius, quid per canum capita peteretur, edocuit. Legum vero ſtu-

Hippol. prope finem dicit ſe ſpernere contra dicentes ut Generoſus equus latratus canum.

dioſi, ut omnia Reipub. debent, non gravabuntur breviter repetere mecum quid ſit JCtus vel legiſta 2. quam Reip. neceſſarius. ex quibus capitibus objectionibus Hippolithi fortè ſatisfiet ſua ſponte.

THESIS I.

PRimum igitur quod attinet, ut quid ſit legiſta appareat planius, altius paulo res arceſſenda eſt. nominatur niſi fallor à lege ut Pſalmiſta à Pſalmo aut ſimile quippiam. Lex porro apud latinos quidem à legendo eſt, ut apud

pud Græcos à ſuum cuiquè tribuendo. Nam ut hi æquitatis, ſic illi delectus vim in lege ponunt. Sed in idem redit utrumque, deligentibus his ea quæ æqua & juſta ſunt, illis tribuentibus. Unde Lex nihil aliud, utrique genti, quam juſtorum injuſtorumque diſtinctio, ad illam antiquiſſimam & rerũ omnium principẽ expreſſa naturam.

2. Nam cum Alma mater hominem ad civilem ſocietatem deſtinaſſet, neceſſarium erat, ipſi ſuppeditare ea quibus eandem communitatem ligaret ac conſtringeret inter eos qui ſoli eſſe non poterant. Ut enim Harmonia, ex temperatione graviũ acutarum mediarumque vocum concinnata, tantiſper

conſervatur dum certa manet proportio & numeratus concentus; illâ pereunte aut offendente, illico diſſipatur ac diſſolvitur: ſic communitas illa quam inter homines natura voluit, ex pulcerrimo ordinum, dignitatum, officiorum connexu unitâ componitur, diſcordiâ maximè dilaberetur.

3. Scilicet naturæ ſolitariæ tum demum rectè conſervantur, cum aliquis principatus eis ineſt. Sicut maximum illud, quod Mundum à nitore, Κόσμον ab ornatu appellitant, unus Optimus, Sanctiſſimus, Sapientiſsimus, Potẽtiſſimus omnium Dominus regit Deus, cujus unius nutu ſtantq; caduntq; creata omnia. Sic humana ſocie-

ſocietas uno duce optimè & béatiſsimè regitur, ut imitantur omnia ſummum, creata creatorem.

4. Porro unus ille dux qui regat nobiliſsimas creaturarum homines, & ſocietatem horum præſtantiſsimam, ſine dubio debebat eſſe i. juſtiſſimus Ariſt. 5. Polit. 9. in pr. cum ut cuſtodiat optimam ſocietatem felicem tranquillamque datus ſit, nec poſsit cuſtodire ſine vinculo, quod faciat maxime unum, hoc eſt ἀναλογίας æqualitatiſq; quam juſtitiam vocant. Ergo debebat eſſe integer vitæ ſceleriſque purus & ut Eurip. ait.

Τοῖς μὲν δικαίοις ἔνδικος, τοῖς δὲ
ἀνακοῖς
Πάντων μέγιστος πολέμιος κατὰ
χθόνα.

5. Deinde oportebat Du-

cem

cem huius ſocietatis civilis prudentem etiam & ſapientem eſſe Ariſt. cit. l. cum providere, communitati humanę deberet, nequid damni ea faceret ne faceret vitium. Ut enim Græci eleganter ἀνὴρ ἀγαθὸς κοινὸν ἀγαθόν.

6. Ut paucis complectar rem totam; Cum hic quo de agimus cuſtos & princeps ſocietatis humanæ vocitetur, facilè apparet eum omnia ea poſsidere debere, queis ſine res humanā conſiſtere nequit. Unde eum potentiſsimum eſſe oportet, ut manus juſtitiæ vocitetur, & humaniſsimum, ut omnibus placeat; Clementem quoque, ut ſit delicium generis humani.

7. Itaq; cui omnia iſta adſint

ſint is erit dux atque Impera-
tor mortalium. quod eſt ipſa
recta ratio; quæ iterum ipſiſ-
ſima Lex eſt, quippe cujus
forma ratio eſt, & ut dicitur
anima. hæc præeſt ac præ-
ſcribit utilia, & ut Chryſipp⁹
ait ὁ νόμος πάντων ἐςὶ βασιλεὺς
θειῶν τε, καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων
δεῖ δὲ αὐτὸν προςάτην τε εἶναι τῶν καλῶν,
καὶ τῶν αἰσχρῶν, καὶ ἄρχοντα, καὶ ἡγεμόνα καὶ
κατὰ τοῦτο κανόνα τε εἶναι δικαίων καὶ ἀδί-
κων καὶ τῶν φύσει πολιτικῶν ζώων, προ-
ςακτικὸν μὲν, ὧν ποιητέον ἀπαγορευτι-
κὸν δὲ ὧν οὐ ποιητέον. Hæc ſola ca-
ijs, quæ homines turbant,
gaudio, timore, irâ voluptate
&c. ut ſola regûla tutiſſima
eſſe poſſit. Unde Ariſtotelis
ſententia eſt, ſolos eos Deum
præficere actionibus huma-
nis videri, qui legem præfici-
ant; qui homines, belluam.
Imo ſocietatem eam cui hæc
regina

regina non præſit Rempub. plane nõ eſſe, cum lex omnibus imperare debeat. 4. Polit. c. 4. nec minus præclare, Cicero legem magiſtratui populo magiſtratũ præeſſe; vereque dici poſſe magiſtratum eſſe legem loquentem, & legem magiſtratum mutum. & alibi: Lex inquit, quã Dî humano generi dederũt,
Il. a. eſt ratio menſq; ſapientis. ut Poetarum Princeps

εἴτε θέμιστας πρὸς Διὸς εἰρύαται.

8. Lex igitur, quod ex hactenus dictis liquet, èſt vinculum, cuſtos ac princeps humanæ ſocietatis. Ergo, & imò maximè, perfectæ ſocietatis, quæ civitas eſt. quia ea ut Ariſt. c. 2. 1. Polit. ait, eſt *ἐκ πλείονων κωμῶν κοινωνία τέλειος· πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας. γινομένη τοῦ ζῆν ἔνεκεν, οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν.*

Vnde

Unde ab eodem Philoſopho Juſtitia civilis res vocatur. eumque qui primus civitatem Inſtituit maximorum bonorum autorem & cauſam fuiſſe tradit ſubjiciens: Quemadmodum enim homo ſuis omnibus numeris abſolutus animal eſt animalium optimum: ita à lege & jure ſemotus, omnium deterrimum. χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα. At homo armis inſtructus naſcitur prudentià & virtute: quibus ad res contrarias maximè uti licet. Qua propter ſceleratiſſimum, & immaniſſimum animal eſt ſine virtute &c. eodem pertinet quod Martianus noſter ex Demoſthene legem vocat, non ſolum inventum ac munus Dei, ſed etiam decretum

pru-

prudentum hominum, & communem ſponſionem civitatis &c.

9. Eleganti ſimilitudine hoc ipſum illuſtrat Fr. à Victoria releƈt. 3. de Civili poteſtate n.5. Sicut corpus humanum in ſua integritate ſervari non poſſet, niſi eſſet aliqua vis ordinatrix, quæ ſingula membra in uſum reliquorum, maximè in commodum totius hominis componeret, ſic ex illo ipſo quod Deus hujus naturæ & conditionis homines conſtituit, ut niſi in ſocietate vivere non valerent, etiam vim aliquam & poteſtatem gubernantem & providentem ſancivit, ſine quâ illa Reſpublica non duraret, ex reg. qui dat formam, dat & formæ, conſequentiam.

10. Ex

10. Ex quâ commendatione ſimul efficitur, eum qui leges ſalutares ferre velit, totius Reip. naturam parteſque ipſius, vires, officia, exactè cognita ac perſpecta habere debere, non modo de Platonis autoritate qui præcipuè primo de ll. oſtendit Legislatori tenendũ ante omnia Reip. ſtatum, inde mores & ingenia civium maſculorum fœminarum, juvenũ, ſenum, nuptias, educationẽ, voluptates & cupiditates, ſtudia officia, expenſas, honeſtum turpe & omnes motus omneſq; actiones &c.

11. Sed ratione ipsâ etiam, & aliarum plerarumque artium exemplo. Nec enim Geometra cõtemplatur affectiones niſi cognitâ quãtitatis cõtinuæ naturâ, partibus,

differentiis. Nec Aſtronomus quantitatem mobilem, ſine totius hujus egregiæ machinæ, quam cœli ingentes fornices dixit Ennius, ſtructurâ, ejuſque partium contemplatione, eadem in aliis. Ita jam non minus diligentiæ atq; operæ ponendũ eſt cum de ſanciendis legib. agitur, quia ſalus Reip. in his conſtituendis eſt poſita. ut ait. Ariſt. 1. Reth. c. 4. quamobrem, pergit ibidem, primũ noſſe oportebit, quot ſint Reip. ſtatus & formæ; deinde quæ huic conferant atque conducant; tum demum cognoſcere quibus quæque deleri evertique poſſit & paulo infra: *χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι,*

εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. ὥστε δῆλον ὅτι, πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι. ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. idem in 4. Polit. c. 1. Leges eſſe conſiderandas optimas & quæcunq; gubernationi conveniant. Eſſe enim leges omnes ad Remp. accommodandas, non autem Remp. ad legem, eſſe namq; Remp. inſtitutionem civitatis circa magiſtratus honoreſque publicos, &c.

12. Ex his aliiſq;, quæ prætereo ſciens, ſatis conſtare puto, quam neceſſaria ſit legislatori civitatis ac Reip. cognitio. ex quo ſimul ſcopus noſter pateſcit, quo hæc omnia collimant.

13. Nec enim credo quiſpiam negabit Juriſconſultum, ſeu legum interpretem,

miniſtrum legislatoris eſſe, & ſine dubio in legibus explicandis verſari, eundem cum legislatore finem, & objectum occupare. Unde quæ ad legislatorem requiruntur, ea omnia Juriſconſultum quoq; conſtituant, ea inquã, ſine quibus ille bonas & ſalutares leges non præſcribere, hic rectè & ad commodũ civium interpretari nequeat. Ita utrique hujus ſocietatis fabrica perluſtranda, & partium numerus & qualitas rerum atque cõditio, itemque habitudo omnimoda partium qua ad ſe invicem referuntur, poſtremo qua ratione hæc in vigore ſuo, & naturali perfectaque integritate conſervari poſſint.

14. Dixi finem utriuſque

tam

tam legiſlatoris quam JCti eſſe eundem, Juſtitiam ſc. Univerſalem nominare volui. Quicquid enim in Republ. vel à legiſlatore, vel JCto agitur, id omne tendit ad ſocietatis illius felicitatem & ſalutem quam juſtitia conſervat. Eſt enim ea nihil aliud quam æqualitatis cõſervatio. Cum igitur finis perfectio ſit, quæque primo ac per ſe expetatur, certè juſtitia utriuſq; finis erit, hanc conſequitur civiũ & Reipub tranquillitas. Non poteſt Juſtitia propter aliud expeti, quia virtus eſt. Nec finem eam eſſe ex eo negandum, quod tranquillitas & beatitudo eam conſequatur. Quia & ſanitas finis medici; nec tamen eam non ſequitur corporis decor & bona habi-

tudo ut fructus, aut non antecedunt inſtrumēta ad eam comparandam apta habiliaque.

15. Ut nō immerito Juſtinian⁹ Juſtitiæ definitionem tanquam ultimi Juriſprudentiæ finis in fronte poſuerit, cū ut admoneret legum ſtudioſos tam excellentis metæ, tum ut incitaret impenſiùs nobiles animas; aut temerè proruentes, cautiori ſtudio ad media conquirenda præpararet, ne illotis, quod ajunt, manibus in jure tumultuarentur.

16. Nam cum, ut ſæpius dicendum eſt, finis Juriſprudentiæ idem qui legislatoris ſit, Juſtitia, eamque ſequens beatitudo omnimoda, legiſlatori non ad belli quam pacis artes reſpiciendum eſt, hoc

hoc eſt, ad utraſque, ut & domi & foris cives feliciter agant; ut facilè appareat, non unam virtutem legislatori propoſitam eſſe, ſed omnes. Erit itaque & Juriſperiti finis omnis virtus, ſeu Juſtitia Univerſalis, ſicut Pindarus de Hierone ait

θεμιστεῖον ὃς ἀμφέπει
σκᾶπτον ἐν πολυμάλῳ
Σικελίᾳ, δρέπων μὲν
κορυφὰς ἀρετᾶν ἄπο πασᾶν.

huc pertinere videtur quod Ariſt. lib. 7. c. 15. Polit. finem eſſe ait publicè & privatim hominibus eundem, & eandem definitionem viro optimo & optimæ Reip. inde manifeſtum eſſe virtutes eas, quæ ad otium pertinent, illi ineſſe. Finis enim eſt, ait, belli, pax; negotii, otium; Sunt autem utiles ad otium &

quietem virtutes, quarum opus in otio eſt, quarum in negotio. Oportet autem multa negotia nobis exiſtere, ut liceat in otio eſſe. Et poſtquam oſtēdit Civitatem & fortem, & temperantem & patientem eſſe oportere, ſubjungit: multâ igitur juſtitiâ, multâque temperantiâ indigent hi, qui in optimo ſtatu conſtituti videntur, & fruitione omnium rerum quæ beatos facere putantur, &c.

17. Conſtare inde puto, Juſtinianei etiam juris eundem finem ab Imperatore conſtitutum, rectéq; intellectum in principio authoritatis, ſeu conſtitutionis Juſtiniani, Inſtitutionibus juris præfixæ, ubi planiſſimè: Impera-

peratoriam Majeſtatem non ſolum armis decoratam, ſed etiam legibus oportet eſſe armatam. quo magis ſcolis relinquenda diſputatio quâ quæritur quæ magis Reip. neceſſariæ pacis an belli artes? Imperator an ſapiens? ſane ſi finis nobilior iis quæ ad finem ſunt, facile judiciũ. Sed Reſp. beata neutro carere poteſt, alterum alterius auxilio eget, nec concipi poſſe, ſine his, felicitatem quam quærimus, verum eſt, ut ſapienter olim Bion Poeta in diſputatione paſtorum de partibus anni dixiſſe videatur:

Κείνειν οὐκ ἐπέοικε θεηΐα ἔργα
βροτοῖσι.
Πάντα γὰρ ἱερὰ ταῦτα καὶ ἀδέα.

18. Explicato fine Juriſprudentiæ objectum ejus conſiderandum venit. Nam & hoc,

hoc, dixi ſupra, cum legiſlatore Juriſperitum habere unum idemque. Qua propter ut ille ad finem eum quem diximus, pulcherrimum, omnes civium ſuorum actiones dirigit ut faciat bonas & legibus conformes. Pari ratione Juriſperiti materia erũt omnes actiones civium, quatenus juſtæ ſunt. Dum civium dico, facilè intelligitur brutorum actus hinc excludi. Nam brutis nec feruntur leges nec explicantur, ſoli homines júſti & injuſti ſenſum habẽt. Dum vero actiones humanas huc ſpectare aſſero, quatenus juſtæ ſunt: hac ſpeciali ratione tanquam formali juriſconſulti objectum definitur, ut deſignetur, id quod nulla alia diſci-

plin-

plina facit, & quod ſola juriſprudentia. Nam licet legislator quoq; circa omnes illas actiones verſetur, quæcunq; Reip. ſocietatem corrumpunt aut cuſtodiunt, & moralis Philoſophus, & JCtus: Differentia tamen in eo eſt poſita, quod Philoſophus moralis intrinſecas hominũ actiones ab ovo, quod ajunt, & primis earundem principiis repetit, docetq; id, quod Ariſtoteles olim dixit ſe Philoſophiæ acceptum ferre, ſponte eſſe bonum, aut ut Picolom. prima pars Philoſophiæ moralis tanquam theorica eſt, tradens nobis principia, fundamenta, ſemina univerſa Philoſophiæ civilis. At Legislator proponit quidem leges ſuas eodem colli-

mantes;unde ut idem Picol. deſcendit ad ordines,ad præcepta propria, diviſimque ea explicat quæ competunt unicuique gradui & conditioni hominum;interim tamen quoniam, vel ob rerum agendarum volubilitatem varietatemq;,vel ob affectuum impetum, rectæ rationis imperium non ſemper obtinere poteſt ut intus & domi quiſque ſuæ bonus eſſe velit, contentus eſt id ſaltem impetraſſe à civibus, ut ne manifeſtè juſtitiam lædant,& ſalutem Reip. ſocietatiſque civilis eant perditum. Juriſconſultus vero legislatoris hæc præcepta prudenti interpretatione moderatur, quæque ab eodem propter temporum & caſuum perpetuam

tuam varietatem omiſſa videntur, ex mente ejus ſupplet, ac perſpicuè aperit.

19. Hæc quæ de genere ſubjecto & fine jurisprudentiæ hactenus protuli, propterea nudè, & ſtylo philoſophico, poſita à me ſunt ut innuerem, hæc tanquam principia Juriſpr. vel ſupponenda hic, vel ex aliis ſcientiis quæ eam antecedunt, deſumenda eſſe. Nam ut principia ſint quod dicuntur, prima eſſe debent & notiora concluſionibus, Ergo hęc nõ probanda JCto, ſed ſumenda; ne fiat principii principium; aut progreſſus in infinitum contra rationem admittatur.

20. Atque ex hoc ipſo porro apparet Juriſprudentiam Philoſophicarũ diſciplinarũ

præcedentẽ notitiã præſupponere;dicoPolitices,OeconomicesEthices & adeò eorũ,quæ ad totiusReip cognitioné in qua quis de jure reſpõdere debet,ſive ex illis diſciplinis,ſive Hiſtoriarũ monumẽtis, ſeu peregrinatione petita hauſtaque ſint, omnium.tum quia hæc ſunt partes & principia Juriſprudentiæ.tum quia ſuppeditant rationes & cauſas actionum, & honeſtatis fontes aperiunt.

21. Namq; ſi JCtus eſt ſapiens,quemadmodum veterum aliqui etiam publice appellati ſunt, ſapientem autem Ariſt. 1. Metaph. 2. dicat τὸν ἀκριβέστερον καὶ διδασκαλικώτερον τῶν αἰτίων σοφώτερον ἐπὶ περὶ πᾶσαν ἐπιστήμην, ſequitur juris civilis ſtudium ultimum inter artes illas ſibi vendicare locum, tumque

tumque rectè & ex utilitate Reip. doceri ac tradi, ſi priores illæ Scientiæ tanquam prima ejus principia & elementa præcedant, Et docere hic ſapiens, & docendo cauſas reddere poſſit. Unde rectè & ſapienter Cicero in primo de LL. non à Prætoris Edicto, neque à XII. tab. ſed penitus ex intima Philoſophia hauriendam juris diſciplinã putat.

22. Atque ſic intelligere licebit definitionem Ulpiani quæ eſt omnium abſolutiſſima: Juriſpr. eſſe rerum divinarum & humanarum notitiam, juſti atque injuſti ſcientiam. quod enim Cic. divinis illis de LL. libris oſtendit, diſcimus in de latiſſimum Juriſprudentiæ campum omnes actiones humanas eſſe; quæ

homines hominibus quæ Deo homines præſtare debeamus, quaq; ratione Deo ſociemur & ſimiles efficiamur, cum virtus ſit hominis cum Deo ſimilitudo.

23. Deinde illas ipſas actiones conſiderari à Juriſpr. quat. ſunt juſtæ. ſic finis reſpectu, tanquam formâ reſtringi generis latitudinem & fieri huius diſciplinæ proprium, quod ultima definitionis verba præſtant.

24. Ex his jam nunc luce clarius patet, quod diximus ſupra, finem Legislatori Juriſconſultoq; & magiſtratui propoſitum eſſe eandem juſtitiam, diverſo ſingulorum circa eam officio. Legislatoris quippe eſt adeptio juſtitiæ ex legum utilium latione; Juri-

Juriſconſulti,ex legitima earundem interpretatione, Magiſtratus vero, ex earum æquabili & juſta executione.

25. Transeo nunc ad alterum caput de neceſſitate JCtorum in Rep. ubi plura adhuc de officio JCti addenda erunt.

26. Probatur autem neceſſitas JCtorum in Rep. 1. ex principiis juris naturæ & moralibus. Nam ad hoc ut actus aliquis ſit bonus ſeu juſtus, oportet, ſi aliàs non eſt certum, ut fiat ſecundum definitionem ſapientis. Hæc enim eſt una conditio actus boni (verba ſunt Franc. à Victoria in releſt. 1. de Indis. p. 167.) igitur neceſſariò adſint oportet in Rep. tales viri, qui alios minus ingenio, minuſque

que à prudentiâ inſtructos informent h.e. ut idem, divini & humani juris periti. Idē juris naturæ præceptum legitur etiam in jure Juſtinianeo. Tit. de juris & facti ignorantiâ l. 9. §. 3. Sed juris ignorantiam non prodeſſe labeo exiſtimat, ſi JCti copiam haberet, vel ſuâ prudentiâ inſtructus ſit, ut cui facilè ſit ſcire, ei detrimento ſit juris ignorantia, quod raro accipiendū eſt. Ex quo iſtud, quod dicimus, manifeſte conficitur, hoc amplius verbis illis ultimis: quod rarò accipiendum eſt; innuitur non facile videri quem defectum viri prudentis prætendere poſſe, quod hoc vel maximè ad curam ejus qui Reip. præeſt, pertineat, ne tales in Rep. deſint,

qui

qui ſuum officium neglecturus non videatur.

27. Cæterum conſulendos omnino prudētiores eſſe, ut actiones humanæ bonæ juſtæque ſint, viſum eſt antiquiſſimis Philoſophis Pythagoreis quoque eò enim ſpectat ipſorum ſententia quam refert Ariſt. 2. Eth. c. 5. ex edit. Pacii. in f. Peccare, inquiens, multis modis poſſumus; malum enim infiniti, ut Pythagorici conjectabant, bonum autē finiti. atque iccirco illud facile, & hoc difficilè eſt facile à ſcopo aberrare, ipſum attingere difficile. unde idē Ariſtoteles 1. Eth. c. 3. in fin. eum qui per ſe non ſapiat ſatis, Heſiodum audire jubet, verſiculi notiſſimi ſunt.

οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
ὃς δὲ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλληται, ὃ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

28. Et hæc eſt illa Ariſtotelis doctrina de ſervis natura, qui alterius eſſe poſſunt, quiq; eo uſque rationis participes, ut eam quidem ſentiant, ſed non habeant, h.e. qui habeãt obtuſum admodum rationis uſum & nubilum qs. qui opus habeat luce alterius ſeu, ut Homerus, qui mentis dimidium habeant, à naturâ ipsâ ad obſequium & miniſterium deſtinati, inſtrumenta veluti ſapientis, ſeipſa moventia ut Vulcani tripodes

tripodes Poëta dixit tam affabrè factos fuiſſe

—ut ferrent ſeſe ad certamina divum
Sponte ſua, nulloque domum ducente redirent

His utique ſapiens imperat ut animus còrpori ad eorum bonum, naturali imperio, etſi civile ſæpè penes ipſos hæreat ſervos,

ut diviſum Imperium cum Iove Cæſar habet.

Hos in Rep. ſemper fuiſſe, futuroſq; adeoſemper natura oſtendit ipſa, fruſtra negante Bachovio ad Weſ. Tit. de Juſt. & Jur. n. *16*.

29. Præcipuè vero in quæſtionibus illis defectus humanæ prudentiæ ſe prodit, quibus quid juſtum quid æ- quum

quum ſit quæritur, nec uſlibi ferè magis in errore verſamur. Medici de difficultate artis ſuæ ex Hippocratis, ni fallor, ſententia meritò queruntur ob monſtra tria quæ medico operanti occurrant, occaſionem præcipitem, experimentum periculoſum, & judicium difficile. Sunt in juriſprudentiæ Objecto non pauciora, quæ id quod juſtũ eſt, in puteum Democriti abſcondunt.

30. Licet enim homines id quod Turpe eſt, malum, & fugiendum, ex canone ſeu regulâ illâ quâ bonum honeſtumque deſignatur edocti ſint, juxta illud Euripid. in Hecuba dicentis vir bonus

οἶδε τόγ' αἰσχρὸν κανόνι τοῦ καλοῦ μαθών.

Atta-

Attamen cum re[illegible] ſeu canō generaliſſimus ſit, haud facile eſt in ſingularib. quales actiones omnes ſunt, ſemper rectè verſari, in applicando ſæpè fallimur ſæpe ſpecies rerū blāda imponit nobis. Unde rectiſsimè Arrianus ad Epictetum lib. 3. c. 26. decipi plerumque homines tradit dum notiones communes ſeu generales ſingularibus adaptare nitūtur verba ſunt: τοῦτό ἐστι τὸ αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν κακῶν, τὸ τὰς προλήψεις τὰς κοινὰς μὴ δύνασθαι ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους. Unde Plato in Phœdro Socratem ita loquentem introducit: Cum quis argentū, aut ferri nomen protulerit, nonne univerſi idem intelligimus Phœdr. id verum quidem eſt. Socr. quid vero cum juſti aut boni (nomen uſurpayeris)

paveris, ... ne alius alio fer tur, & tum ... er ſe ipſi cum à nobiſmetipſi ... diſſentimus? Inde ergo tanta veteribus orta diverſitas & ... in juris indagine, ut multæ gentes omnino jus omne exuerint, ceperintque ut Heſiodus ait:

ἔσθειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς.

enumerat quoſdam tales Ariſtot. 8. Polit. 4. aitque eos hominum cædes feciſſe, atq; eorum carnibus victitaſſe, quales in Ponticis gentibus Achæi & Heniochi, deq; mediterraneis partim his ſimiles partim imaniores. Ita Sen. in Troad.

aut quæ Caſpium tangens mare
Gens juris expers auſa &c.

ut recte Lactantius de anima c. 2. de illis perditis gentium moribus.

ous dixerit: nihil divinæ
ntiæ ſervant, leges naturæ
pinione ſuas faciunt. Aliæ
paulò mitiores leges qui-
dem admiſerunt, ſed permix-
tas magnis erroribus, dum
eaſdem non ex præſcripto
rectę rationis Sanctiſſimi nu-
minis ductum ſequentis, ſed
ex utilitate metiebantur, ut
Lact. lib. 5. c. 16. Jura ſibi pro
utilitate homines ſancie-
bant ſcil. varia pro moribus,
& apud eoſdem pro tempo-
ribus ſæpè mutata. Jus au-
tem naturâ eſſe nullum, o-
mnes etiam homines & ani-
mantes ad utilitates ſuas na-
tura ducente ferri, proinde
aut nullam eſſe juſtitiam aut
ſi ſit aliqua, ſummam eſſe
ſtultitiam, quoniam ſibi no-
ceret, alienis commodis

conſu-

conſulens. Horatius ip.
olim utilitatem juſti pı
& æqui matrem pronunci.

31. Hos Solæciſmos gentes
faciebant; nec hodiè undiquaque
ſalvi ſumus, ut pateat,
ſæpe

——ſidera cœlo
Vt diſtant, & flamma mari, ſic
utile recto

differre. Ergo Sapientiſsimi
mortalium pertæſi errorum
agnovere tandem eſſe utiq;
æternum jus quoddam & legem
immutabilem, à quâ reliquæ
omnes quocunque de
ſignentur nomine, pendeant
(Cicero loquitur ex 2do de
LL.) non hominum ingenii
excogitatam, ſed principem
legem omnium ratione au
cogentis aut vetantis Dei
Huic nec obrogari fas eſſe
nec derogari ex hac aliqui
licere

licere, nec totam abrogari poſſe nec vero aut per ſenatum aut per populum ſolvi eâ nos poſſe, nec Romæ aliã, aliam Athenis eſſe aut nunc aut poſthac. Sed omnes gentes & omni tempore hâc unâ & ſempiternâ & immutabili contineri, unumque eſſe quaſi magiſtrum & Imperatorem omnium Deum illũ hujus legis inventorem, diſceptatorem, latorem: cui qui non parebit, ipſum ſe fugiturum, & naturam hominis adſpernaturum.

32. Scil. genuinis plane verbis Juſtinianus noſter: Jus naturale eſſe, quod natura omnia animalia docuit. l. 1. §. 3 de juſt. & jur. ubi rectè gloſſa naturã naturantem ſeu Deũ tam diu intelligi voluit. I-

C dem

dem Juſtin. in §. ſingulorum Inſt. de rer. diviſ. Palam eſt. ait, vetuſtius eſſe jus naturale, quod cum ipſo genere humano rerum natura produxit. ubi Theophilus vertit quod ſimul cum genere humano εἰς φῶς ἡ φύσις προήγαγε. ita Gaius JCtus in l. 1. ff. de acquir. rer. dom. antiquius jus genium cum ipſo genere humano proditum, eſſe ſtatuit, apertiſſimè vero Sanctiſſimum Numen hujus juris autorē eſſe Iuſtinianus iterum in §. ſed naturalia Inſt. de jure naturali, gent. &c. confirmat cum ait: Naturalia quidem jura, quæ apud omnes gentes peræque obſervantur, *divina quadam providentia* conſtituta ſemper firma atque immutabilia permanent &c.

idem

m JCti recentiores Fer-
ndus Vaſquius lib.1.Cõtr.
uſtr. c.29.§.14. Omne ius
turale eſt ius divinum, li-
t ex diverſo non omne ius
vinum ſit naturale, diffe-
ntq; ius naturale & divinũ
genus & ſpecies &c.Myn-
ıg.ad Tit. Inſtit. de jur. na-
rali &c. §.ſed naturalia:jus
ominum naturale (neque
ud jus eſt *quam hominum*
iſera enim eſt ſententia
ornecii & Hippolitho di.
a quodam de Poſtis Theo-
n. 19. qui in brutis putat
tantum umbram vel ſi-
litudinem rationis, ſed u-
m vel alterum etiam veræ
ionis gradum deprehen-
& rationem brutorum à
ione hominis ſaltem mo-
& quantitate differre ut

 navis

navis à ſcapha.) ſic rectè definiri, jus naturale eſt quod natura adeoq; Deus ipſe omnes homines in creatione, veluti prima quædam præcepta & formulas honeſtatis docuit.

33 Conſentiunt ſapientes omnium ſeculorum hac in re, paucos adjiciã Heſiod. ἐργ.

Τὸν γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε
Κρονίων.

Jupiter pro naturæ rectore accipiendus ſcilicet. Unde etiam apud veteres Deum ſe qui, ſecundum Deum vivere non raro idem eſt quod ſecundum naturam vivere; an ſe exigere ſecundũ rationem ap. Cic. Sen. Plut. alios. Nam ut Hierocles in Comm. â Carmina Pythagoræ λόγῳ ὀρθῷ πείθεσθαι καὶ θεῷ ταυτόν ἐστι. τὸ γὰρ λογικὸν γένος συμμοίρησαν τῆς οἰκεί- ελλάμψι

ἀμεμψεως ταῦτα βούλεται ἃ ὁ θεὸς
ίζει νόμος. καὶ γὰρ σύμψηφος θεῷ ἡ
τῷ θεῷ διακειμένη ψυχή, καὶ πρὸς τὸ
ῖον καὶ τὸ λαμπρὸν ἀποβλέπουσα
ρέπει ἃ ἂν πράττῃ. ita & Demo-
henes Orat. adverſus Ariſto-
it. noſter fact⁹ in l. 1. ff. de LL.
ıs naturale hoc intelligit,
um legem dicit εὕρημα καὶ δῶ-
ν θεοῦ. Accedit Ariſtoteles 5.
thic. c. 10. ſed ſuperſedeo re-
erre ut brevior ſim. quam
andem ob cauſam etiam
Patrum ſententias non colli-
o, & quia nemo hodiè faci-
e de illis dubitat.

34. Et igitur juxta ſenten-
iam Philoſophorum Theo-
ogorum JCtorum ſic con-
tituto hoc, quod jus natura-
e ſeu generis humani com-
nune, ex Imperio & dictati⁹
Numinis Sanctiſſimi pende-
ıt, conſectaria habemus ma-

nifeſta tum de obligatione humana ad illud jus, tum de officio Juriſconſulti Reip. oppidò quam neceſſario.

35. Nimirum jus, ut ait Seldenus lib. 1. de jure naturali c. 8. propriè dictum omnimodum, aut divinum aut humanum eſt. Divinum, ſeu ab ipſo numine immediatè indicatum, præſtitutum, Imperatumq;, aut naturale eſt, quod jam memoravimus, ipſiſq; hominum initiis coævum, aut poſitivum & recentius, ac poſtea in utroque fœdere adjectũ. Et utrumq;, aut eſt obligativum, i. e. ſive affirmativè ſive negativè expreſsè præſcriptum, aut arbitrio humano permiſsũ, adeoq; permiſſivũ dici ſolitũ. Humanũ appellamus, quicquid ab hominibus,

nibus, quat. divinum per-
ttit, variatim ſuperſtrui
diq; ſolet. utrumq; ratio-
objecti aut ſacrum dici-
t, aut publicum, aut priva-
m. Auſonius.

Jus triplex tabulæ quod ter ſanxere quaterna,
Sacrum privatum & populi commune quod uſquam eſt.

6. Jam vero de obligatione
vini juris utriuſq; generis
ergit Seldenus) rite ſc. in-
llecti & ad Legislatoris
entem, adeoque de natu-
lis obligatione nemo du-
itabit, niſi qui ſimul recto-
s univerſi poteſtatem &
mperium nequaquam a-
noverit. Humani autem ju-
s obligatio (ſeu ejus quic-
uid ex permiſſione diver-
modè inter homines civili-
er ac ritè juxta varias regimi-

num formulas ab ipſis ſolū ſic per modum determinationis, ut in ſcolis loquuntur, conſtitutum eſt, ut nec naturali nec poſitivo juri adverſetur ex ejuſdem juris divini capitibus (ſecundum multiplicia conſtitutionum temperamenta) vim ſortitur, juxta illud non eſt poteſtas niſi à Deo. fluit enim exinde hoc juris naturalis obligativi caput: *Pactis ac regiminum formulis, civiliter initis, ſtandum eſſe.* Itaque cum nunquam lex humana violetur, quin ſimul illa implicita lex Apoſtolica Naturalis & divina infringatur, ſtatuendum neceſſariò, etiam leges humanas in conſcientiâ obligare Videantur Scolaſtici hâc de re.

37. Atq;

37. Atq; hinc jam ſole clarius patefit, quale, quamque utile & neceſſarium Reip ſit JCti officiũ. Deducere enim debet æquabili & juſtâ interpretatione hujus juris ad eam quam Deo quam Reip. homines debent *Obedientiam*; h.e. juſtos facere & beatos civiliter. Nam ſine hoc ſit nec Remp. haberent, nec homines eſſent; ſed vel Dii, vel bruta Ariſt lib. 1. polit. c. 2 lib. 4. c. 4. De juſto enim & æquo admodum difficile eſt reperire veritatem, quippe ſemper qui imbecilliores ſunt æquum & juſtum quærunt. οἱ δὲ κρατοῦντες οὐδὲν φροντίζουσιν ut idem Philoſophus 6. Polit. 3. in fin.

38. Sed quam non modo neceſſarium ſit JCti officium

verũ etiam nobile dignumq;
è Cicerone potius audiamus,
ne quis teſtimonia de propriâ
domo eſſe clamitet. Itaque
ille ſic exiſtimat: Juri civili
nullum aliud propoſitũ
eſſe, quam legitimæ atque uſitatæ
in rebus cauſiſque civium
æqualitatis conſervationem,
neque enim legitima
æqualitatis conſervatio
aliud quiddam eſt, quam Juſtitia,
ad quam omnis legum
diſciplina dirigitur. Juſtitia
enim in æqualitate quadam
cernitur, tum Arithmeticâ
tum Geometricâ, & æqualitas
eſt legitima, legitimum
autem omne juſtum. docemur
autem, ait porro, non
infinitis, concertationumq;
plenis diſputationibus, ſed
autoritate nutuque legum,
domi-

domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, noſtra tueri, ab alienis mentis, oculos, manus abſtinere. Fremant omnes licet, dicam quod ſentio, Bibliotheca mehercule, omnium Philoſophorum unus mihi videtur XII. tab. libellus, *ſi quis legum fontes & capita viderit*, quæ verba diligenter notari velim. Nam pleræque calumniæ quas jus patitur Romanum hinc trahunt originem fontemque quod vel oppugnatores ejus juris, vel aliqui etiam à quibus præſidium ſperare jus debebat, hæc capita & fontes legum non videant, vide Jacob. Gothofr. in Epiſt. dedicatoria tract. ſing. de Nuptiis conſobrin.) & autoritatis pondere, & uti-

litatis ubertate ſuperare. Item paulo infra: Quid enim eſt præclarius, quam honoribus & Reib. muneribus perfunctum ſenem, poſſe ſuo jure dicere idem, quod apud Ennium dicit ille Pythius Apollo, ſe eſſe eum, unde ſibi, ſi non populi & reges, at omnes ſui cives conſilium expetant,

Suarum rerum incerti? quos ego mea ope ex
incertis certos, compoteſque conſili
dimitto, ut ne res tractēt turbidas.

Eſt enim ſine dubio domus JCti totius oraculum civitatis, teſtis eſt hujus Q. Mutii janua & Veſtibulum quod in ejus firmiſſima valetudine, affectaq. jam ætate maxima quotidie frequentia civium ac ſummorum hominum ſplendore celebretur.

39. Superſedebo loci illius relatione quem elegantiſſimum de JCti officio habet Plato in 6. de LL. ubi oſtendit fruſtra leges in civitate ſalutares inveniri, ſi non ſint, ut noſter JCtus ait, qu jura regere poſſint, & ad exitum deducere neque enim in delinquentibus vim eſſe quæ ad ſaniora reducat transgreſſores. Unde neceſſarium & ipſe rectè ſtatuit in optima Repub. cuſtodes quoſdam conſtituendos qui nòn tantùm legum præſcripta executioni dent, ſed qui mentem legislatoris perſpicuam reddant, quandoq; etiam ſi ita res ferat eas emendare poſſint. fatetur enim, divinus Plato ibid. nos mortales eſſe, non poſſe ſine ſucceſſore ad ſum-

mam perfectionem quicquam noſtrorum operum perducere, unde ea quæ neceſſario nos relinquimus in legibus non ſatis ad omnia futura emendata, ea cuſtodi legum i.e. JCto pro ejus religione emaculanda, polienda, perficienda relinqui.

40. Quid quæſo aliud aut Ulpianus, JCtum ſacerdotis Juſtitiæ magnifico Titulo decorando; aut Cicero in de LL. libris voluiſſe videntur dum hic Juriſconſultum definit eum qui de jure populo reſpondeat, imò ut ante audivimus, Orbi: aut etiam Stoici dum legiſperitum eſſe volunt, qui legem rectè interpretari callet?

41. *Omnia dixit Vlpianus cum jus artem æqui & boni.* Nempè

Nempe docere voluit Juriſprudentiam eſſe quandam diſciplinam; ita verſantem circa leges, ut eas ex ipſorum legislatorum ſcopo & ſententiâ interpretetur ad ſalutem hominum, cujus cauſa initio latæ erant. Quippe cum legislatores vel ob illam, de qua ſupra Platonem conquerentem introduximus, humani ingenii pauperem modum, vel ob negotiorum humanorum variantem & novaturientem naturam, vel ob infinitum omnia perſequendi laborem, qui leges contra Platonis ſententiam nimis multas faceret, Ariſt. 1. Rethor. & 5. Eth. 10. multa in legibus omittere neceſſe habeat. Intellectus enim noſter (dicit Thom. ad illum

illum locum Ariſt. Ethic.) de quibuſdam poteſt aliquid verum dicere in univerſali, ut in neceſſariis, in quibus non poteſt defectus accidere; de quibuſdam vero impoſſibile eſt dicere verum univerſim, ut de contingentibus, de quibus etſi aliquid ſit verum ut plurimum, in paucioribus tamen deficit, ut ſunt facta humana de quibus dantur leges. Inde igitur fit ut JCti opera neceſſaria ſit ut vel benignè interpretetur leges, vel ſuppleat ex *l.* 8. & 10. *ff. de LL.* ne imperitiores inclusi verborum carceribus detorqueant leges duriore interpretatione ad ſeveritatem *l.* 25 *ff. de LL.* hoc eſt enim quod Tullius in officiis ait: Exiſtunt ſæpè injuriæ calum-

niā

niâ quadam, & nimis callidâ
juris interpretatione, unde illud; ſummum jus, ſumma injuria, factum eſt jam tritum ſermone proverbium; Terentius ſummam malitiam; Columella ſummam crucem dicerent.

42. Et ne tamen quis erret æquitas clementia non eſt, quam nemo in Rep. niſi Majeſtas moderatur, cum legi contraria ſit. æquitas ſemper conjuncta legi, comitatur eam ſive ad humanitatē tendat, ſive ad acerbitatem. ſæpeque fieri ſolet, ut ſeverius, quam lex præſcripſerit, delicta & facinora puniantur, æquitate non invitâ, quæ circumſtantias pōderat. Æquitas eſt, cum ſpectamus id quod res eſt, regulam illam

pecca-

peccatis quæ pœnas irrogat æquas, ut Hor. vel apertius, ſi mavis, cum ſpectamus rectam rationem, quæ & jus naturæ & gentium à JCtis noſtris appellatur in *l.* 11. *ff. de j. & j.* & Cicero in Top. æquitas eſt, quod naturalis ratio perſuaſit.

43. Hoc tamen intereſt, quod jus naturale per ſe ſpectatur ut præcipit bona, ut mala prohibet. Æquitas contra reſpectivum nomen, refertur ſemper ad legem cujus benigna explicatio exiſtit. Unde nulla æquitas, quæ nō ſit legis alicujus æquitas: neque lex quę nō ad æquitatem reſpiciat. Non ſecus ac natura parentes ac liberos, ſervos ac dominos copulavit, tam arctâ correlatione, ut alterius

tota

tota eſſentia ſit in eo, quod alterius ſit. Exemplo ſit nobis illa juris naturæ regula, Fidem ſervandam eſſe; Hæc ſine dubio generalis, & quomodocunq; agant homines, geſta contracta firmat. Romani veteres reſtringebant ex æquitate ad contractus nominatos, aut legibus probatos, nuda pacta excludebant, ne quis non ſeriò agens in contractus pręcipitaretur. Hæc æquitas quo tempore ſcribebatur, lex fiebat, ut Prætoriâ iterum, æquitatis naturalis revocatione opus eſſet. Nam quo primo memento ſcribatur æquitas, nomen amittit, non juſtitiam: ut ſervus mortuo domino, non hominis, ſed ſervi nomen mutat.

44. Atq;

44. Atque iſtinc jam luculenter conſtat æquitatem eſſe rectam rationem explicantem leges, ut Civitas ſit juſta; imò & contractus, in quibus æquitas eadem bonæ fidei ſub nomine partes juſtitiæ fovet, ex Tryphonini ſententia in *l.*31. Depoſiti: Bona fides in contractibus ſummam æquitatem deſiderat. Sed neque à juſtitia æquitas genere diverſa eſt, verum ratione tantùm, quatenus jure legitimo eſt perfectior, & ejus quaſi mens & ſententia vid. Ariſt ad Nicomachum.

45. Ex his omnibus nunc de officio JCti liberaliter judicare licet eum eſſe Philoſophum ex ordine Verorum, quorum deſcribente Gellio, ſtudium omnium virtutum diſci-

diſciplina eſt, quiq; in publicis ſimul & privatis officiis excellunt, civitatemque & Remp. ſi nihil prohibeat, conſtanter fortiter, & peritè adminiſtrant. Studium cui reges olim dediti. Iſocrates Epiſtola ad Alexandrum, quem poſtea magnum dixerunt, teſtis eſt, cui gratulatur prudentiſſimus ſenex, quod non ſit puerilibus Dialecticorum diſputationibus deditus, ut pote cum non expediat eos, qui dignitate ceteris præſtant, cum civibus rixari. ſed quod amet eloquentiã, ait, & Reip. regendæ, artes, nec negligat eam partem quoque, quæ verſetur περὶ τῶν καλῶν καὶ δικαίων, καὶ τῶν τούτοις ἐναντίων ὀρθῶς κρίνειν.

46. Neque enim novum hoc ſtudium eſt. aut à Romanis

nis demum inventum, aut à Juſtiniano, ut quidam opinantur. Poſſèm niſi nimis longum eſſet, per ſecula ire, & oſtendere facili negotio, ab ipſis orbis incunabulis juriſprudētiam fuiſſe, & imò in paradiſo ortam nec enim aliter poterat quam cum lege ipsâ capere initia. Janus Huartus Regis Hiſpaniarum Medicus in libro cui Titulum fecit de Scrutinio ingeniorum *p.* 33. (Nam libenter nec JCtorum teſtimoniis probo, nec meis verbis, ſed aliorum, quorum nihil intereſſe videri poteſt) ita infit: Statim atque Adam peccaverat principium practicum ſumſere omnes artes atque ſcientiæ: quippe ſingulis illis homo indigebat, quibus miſerias

ferias & neceſſitates ſuas ſub-
levaret. Omnium prima,
quæ in terreſtri Paradiſo ini-
tium habuit fuit Juriſpru-
dentia, in quâ fundatus fuit
proceſſus, eodem illo ordine
judiciali, qui etiam nunc in
viridi obſervantia eſt, ita ut
& pars citaretur, & propone-
retur actio, quam ſequeba-
tur reſponſio rei, ac demum
ſententia judicis ac condem-
natio. Ab eo tempore Perſas
Juriſprudentibus uſos eſſe
Xenoph. lib. 1. Cyripæd. dubita-
re nos non ſinit, qui ſenes
magiſtros, puerorum in arte
æqui & boni ſtudiis, præfuiſ-
ſe autor eſt, inducitque Cy-
rum fatentem ſe è Magiſtro
didiciſſe: Τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον
εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον. σὺν τῷ νόμῳ οὖν
δεῖν τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσ-
De Sacerdotibus Ægyptio-

rum res ex Herodoto nota, ut & de aliorum populorum ſeu Philoſophis ſeu Sacerdotibus ſeu Druidibus &c. dictis, de quibus ex omni Hiſtoria conſtat illos nō ſolum religiones curaſſe, ſed ad hos etiam magnum adoleſcentum numerum diſciplinæ cauſa cucuriſſe. Nam ferè de omnibus controverſiis publicis privatiſq; conſtituiſſe, & ſi quod admiſſum facinus, ſi cœdes factæ, ſi de hereditate de finibus controverſia foret, eoſdem decreviſſe; pręmia pænaſq; conſtituiſſe; ſi quis aut privatus aut publicus, eorum decreto non ſtetiſſet, ſacrificiis interdixiſſe, quod *lib.* 1. *Cæſar. de Gall.* tradit, idem de Germanis veteribus Tacitus *de morib. Germ.*

neque

neque animadvertere, neq; vincere neq; verberare quidem niſi ſacerdotibus permiſſum. Et hi tamen reges non erant, nec majeſtate pollebant. Sed regum decreta aut legum exequebantur aut quod veroſimilius his autoribus & præſentibus Regii miniſtri quod Tacitus indicat ibid. *non quaſi in pœnam nec ducis juſſu, ſed velut Deo imperante; quem adeſſe bellantibus credunt.* Extarent hodiè ea qua Ariſtoteles olim collegit Νόμιμα βαρβαρικὰ, aut ejuſdem δικαιώματα πόλεων. in quibus ut *Caſaub. ad Laert. lib.* 5. *&* *Cic.* 5. *de finib.* notant omnium ferè civitatum non Græciæ ſolum, ſed etiam Barbariæ ab Ariſtotele, mores, inſtituta & diſciplinas à

pag. 76. ad Diogenis pag. 317.

Theophraſto, leges etiam cognoſcere liceret & alia ejuſmodi, facilè convincerentur qui dubitant. Sed ſapientibus ſatisdictum puto.

47. Hoc amplius vero hinc intelligere eſt JCti officium juris, naturalis & gentium eſſe. Natura n. ſapiens idem quod animus & mens corpori ut ſupra ex Ariſt. probatum dedimus. & rectè Pomponius JCtus fatetur *ante*

§.47.ff. de O. *Tempora: Auguſtorum de jure reſpondendi facultatem, non à principibus aut Rep. datam, ſed ex naturali facultate ſua ſponte illos, qui fiduciam ſuorum ſtudiorum haberent, conſulentibus reſpondiſſe, neque reſponſa ſignata dediſſe, ſed plerumq́ teſtatos qui conſuluerant, aut judicibus ſcripſiſſe ipſis. Pri-*

mum

mum D. Auguſtum, ut major autoritas juris haberetur, conſtituiſſe, ut autoritate ejus reſponderent, ut ab eo tempore peti pro beneficio cœperit. Adrianum tamen Imp. reſcripſiſſe aliquando, hoc non peti ſed præſtari ſolere. i. e. non tantùm honeſtè peti, ſed etiã præſtari.

48 Et hic eſt ille, quem deſcribimus, Virum bonum juris & æqui peritum, & Juſtitiæ Antiſtitem; ad cujus abſolutioné requiſivimus Reipublicæ cognitionem totam ad quam profectò.

Non omnis ætas ad perdiſcendum eſt ſatis.

Ut fortè non in triviis ſit obvius noſter ille. Interea vero loci nihil movere quemquã debent hæc quæ diximus, quaſi fingamus potius quam

exprimamus veram imaginem. Verum quidem eſt, Oratorem ſuum ita deſcribunt magiſtri ut fateantur nondũ ſub ſole viſum, excuſantes liberalitatem judicii ſui illo Quintiliani: Altius ituros, qui ad ſumma nitentur, quã qui præſumtà deſperatione circa ima ſubſtiterint. Quod ut in noſtris ſtudiis quoq; locum ſuum occupat, ita putamus nos nihil vanitati dediſſe, pinxiſſe veram effigiem eorum qui fuerũt per omne ævum verorum JCtorum, aut jam nunc quoque ſunt, aut futuri ſunt, juris cuſtodũ & conſultorum; nec eſt cur nimis arduum cui videatur quale delineavimus ejus officium. Eſt enim pleriſque omnibus diſciplinis ſua difficultas,

cultas, & in univerſum in li-
terarum ſtudiis quantus eru-
ditionis cumulus requiritur?
Sen. epiſt. 88. verba ſunt: *Ma-
gno impendio temporum, ma-
gnâ alienarum artium moleſtiâ
laudatio hæc conſtat O! homi-
nem literatum: ſimus hoc titu-
lo ruſticiore contenti, O! virũ
bonum.* Et tamen negligenda
non eſt differentia quæ in-
tereſt artes inter & artificem
ſeu illius experientiam, artes
& diſciplinæ ex ſe & ſuapte
naturâ nõ ſunt infinitæ, utut
altera difficultate ſuperet al-
teram; ſed certis præceptis
comprehenſæ & theorema-
tibus deſcriptæ ultra vitæ no-
ſtræ modum non extendun-
tur. At uſus & exercitatio ar-
tis ut difficillima, ita longiſſi-
ma & quæ una in vita acquiri

non poſſit, propter infinitas circumſtantiarum perplexitates. Hæc ars longa eſt, & hujus reſpectu demum vita brevis; Cæterorum mens noſtra omnium capax eſt.

49. Diſſimulandum inſuper nõ eſt, eſſe in omnibus diſciplinis practicis duplicem verſandi rationem, quâ de Ariſt. 3. *Polit. 8. in pr.* Nam cum ferantur ad actionem, nec in ſcientiâ acquieſcere ament, fit ut multi eatenus diſcant & ſtudeant ibi, quatenus ad finem ſufficere putant, cætera ſuſque deque habent, vel, ut verbo dicam, putãt ſibi cum Neoptolemo illo apud Ennium Philoſophandum ſed paucis. Ariſtoteles in 3. polit. 11. ſimile quiddam in medicis, ita dictis,

ctis, refert, ait: Medicus eſt is qui alio præſcribente medicinam facit, & is qui docet ac præſcribit, quomodo medicina ſit facienda, & tertius qui à puero experiendo artem didicit, ſunt autem tales (ait) quidam in omnibus penè dicam artibus. horum Juriſprudentiam Grotius *in tr. de jur. Maj. circa ſacra p.* 14. inter artes ancillares ponit, in quo ego nullam injuriam ineſſe puto, cum omnes ſervi legum ſimus. οὐ γὰρ δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι τὸ ζῆν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ σωτηρίαν.

50. Alii vero ut Ariſt. *d. l.* 5. *cap.* 8. ait περὶ ἑκάστην μέθοδον φιλοσοφοῦντι quos nihil prætermittere, ut parvum videatur, æquum cenſet, ſed in omnia inquirere, & veritatem eruere, ſecundum illud vulga-

tum; Sapiētes in nulla re falli debere. Hunc demum velim JCtum verū eſſe, qui divina & humana ſciat, per quæ diffunditur artis hujus materia ut ſupra ſatis dictum eſt, qui Grammaticus ſit, ut Ulpianus *in l.* 1. *de V. S. & Paulus l. nam quod ff. de pœnu.* Orator ut Servius Sulpitius, Mutius, & recentiores Papinianus, Voluſius, Pomponius &c Dialecticus ut Jabolenus *l. Omnis de R.* l. *&c.* & Moralis Philoſophus Hiſtoricuſque quod conſtet ex ſupra dictis, imò Geometriæ, Arithmeticæ, Medicinæ, Theologiæ rudis non ſit, quæ pluribus legum argumentis docerém, niſi me hoc labore liberaſſet Johannes Mercerius in 1. Obſervationum ſuarum *c.*4.

quo

quo me remitto. quibus ſi addamus doctiſſimum Seldenum proœmio aurei tractatus de jure naturali, intelligemus eſſe eum demum qui *Jus Mundi* (ut Lucanus vocat) cognitumque habeat exigatque, à quo, ut ſupra diximus, poſitiva jura ſpiritum trahunt, non ſecus ac reliquæ Philoſophicæ diſciplinæ principia ſua mutuo accipiunt à Sapientia primâ quam vulgo vocāt Metaphyſicam. Nam vel minima artis cujuſque *arcana ſeu myſteria*, vulgata ſemel vel opportunè inculcata, eò pertinent, ut veris quâ tuendis quâ novis ſubinde eruendis commodent, fictis contra falſis convincendis paſſim faciant, ut ait Clariſſimus Jacobus Go-

thoſ. *in Epiſt. dedicatoria tr. ad l.* 17. *C. de Nupt.*

51. Hanc Juriſprudentiam Grotius *d. l.* νομοθετικὴν appellitat, quod non admiſerim lubentiùs. Satis enim ſupra fines harum videmur rexiſſe. Quin potius nunc ad obtrectatores reſpicimus & hos defendimus ut Virgilianæ apes

Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent.

Ex his nonnulli mitiores ſunt, queruli ſaltem. quos inter Marcus ille apud Ciceronem *in* 1. *de LL. Ego memini,* inquit, *ſummos fuiſſe in civitate noſtra viros, qui jus interpretari populi & reſpondere ſoliti ſunt. Sed eos magna profeſſos, in parvis eſſe verſatos. Quid enim eſt tantum, quantum ius civitatis? quid autem*

tam

tam exiguum quam eſt munus hoc eorum qui conſuluntur. libellos conficere de ſtillicidiorũ aut de parietum iure, aut ſtipulationũ & iudiciorũ formulas componere &c. quæ & conſcripta ſunt à multis diligenter, & minora quam illa quæ à vobis expectari puto. hæ querulorum voces ſunt.

52. Nos duo his reponimus: primum ex Cicerone eſt, eodemque ex loco, non exiſtimandum eſſe eos qui huic muneri præfuerunt, univerſi juris expertes fuiſſe; ſed eos hoc civile, quod vocant, eatenus exercuiſſe, quod populo præſtare vellent. inde deſcriptos ex hoc munere: quod legum & conſuetudinis ejus quâ privati in civitate uterentur, & ad re-

ſpondendum, & ad agendum & ad cavendum periti ſint, ex officiis in vulgus gratis, non ex ſublimiori perfectione qua Muſis noti ſunt & Reip. ſe probant. Deinde quid fata mortalium detrahant immortalibus rebus & divinis? ſi quos ingenium deficit, aut ſi quorum virtutibus obſtat res anguſta domi? aut Mæcenates non ſint? quid mirum ſi paucos habemus *Marones?* an interim deſpondendus erit animus? minimè verò, *Locus eſt & pluribus umbris. inſpicite Mercerium loco ſupra allegato.*

53. Immite vero illud adverſantium genus quod neſcio quibus artibus ſub Politici nomine occultatis, orbē terrarum fruſtra habet, & ſimulatio-

mulationibus, fraudibus, do- 329
lis ad fucum uſque ornatis,
autumat Imperia & Regna
non juſtitia ſtare ſed *ratione
ſtatus*, hanc juſtitię ſucceſſiſſe
putant cum illa terras relin-
queret. quæ quid ſit, quantũ
calamitatum mare forte illi
norunt rectius, qui patronã
ſuam elegerunt olim. diffici-
lè eſt verbis eam deſcribere
Pandoram, quidam pallium
politicum appellitant; alii
Palatium quoddam eam pu-
tant auguſtiſſimum foris, &
quod ſuperbâ æmulatione
Miracula mundi imitetur,
cujus in foribus ſedeat picta
Majeſtas, & religio & Salus
populi in ſpeciem hilaris, &
libertas, quaſi ridentis habi-
tu, Intus vero aut Tyranni-
dem ſervitutem equitare, aut
D 7 habitare

habitare præterea neminem. Ego juraverim, mihi non liquere, remitto vos ad Magnum noſtrum Bœclerum ſub cujus ductu habita oratio in manibus eſt. Sed hujus Deę filii diverſi fuére ſententiis quidam *Juſtitiam habuerunt* in Rep. ut arcanum manſuefaciendæ plebis, & artificium emergendi; at poſtquam hæ artes patuerunt, reliqui ut nihilominus hoc negotium haberet exitum in contraria (ut periti maris & tempeſtatum) lapſi, ſtatuerunt agendum in juſtitiam lege eſſe. Nam ſi illa fraudes nullas ferre vellet, neceſſariò ejiciendam eſſe cum legibus ſuis principum, ab illis qui impunita ſibi poſtulant commiſſa *c.*11.*Diſt.*10

Com-

Commodum occurrebant, in quos primus furor, cum favore etiam forte, frangeretur Juriſconſulti, homines præpoſteri cũ veteri illa ſua & tetricâ ſapientia à Papiniano imò Evandri matre repetitâ de bonis moribus, & turpium rerum impoſſibilitate, verum de ſuavibus illis & utilibus hodiernis artibus ſubrependi intelligentes nihil. Et in promptu quoq; prætextus in hos videbatur, ex corruptis vulgo ſtudiis liberalibus, maximè juriſprudentiæ, quibus jungi poſſent veteres objectiones quibus pueros ſuos exercuerant patres Juriſconſultorum, Lancellottus in comparatione juris Civ. & Canonici & plures alii. Ex his poſſe fieri juſtam calumniam;

omniã; ſemper affricari ſolita vitia perditorum bonis; hæſurum aliquid: Et ut nulla ſit πρόφασις exemplis agendum; jam olim damnatum Ariſtidem eo ſolo nomine quod cupidè elaboraſſet, ut præter cæteros juſtus appellaretur.

54. Subſiſtite parumper amici, nondum actum eſt. appellamus ab iſto Athenienſium præjudicato, iniquum nobis videtur. Non quid fiat, ſed quid in magnis urbibus fieri debeat, attendunt jura civilia, ut Proculus reſpõdet *ff. de officio præſid.* præterea quoq; vetus parœmia medicis periculũ artis ſuę facere in ſolo carne permittit, nõ capere experimenta per mortes aliorũ hominum, negamꝰ vero, Carnes nõ ſumus. & bona cum veniâ dicamus cauſam

ante ſententiam, quod natura licet. & Baldus ne Diabolo quidem denegari voluit teſte Knichenio *Tr. de Jure Sax. non provoc.* Tantoq; brevius dicemus, quanto expeditius eſt in bonis cauſis unâ ſolutione ex fontibus ſumta corrigere omnia quæ videntur offendere;

Ο' δὲ ἄδικος λόγος, νοσῶν ἐν αὐ-
τῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

55. Bifariam igitur dividemus objecta, in ea quę ipſã lædunt Juriſprudentiam Juſtinianeam, & in illa quæ perſonas juriſperitorum. Jus ipſum attinet quod ait Hippolitus in pr. Uſque ad Lotharium Imperatorem ignota fuiſſe nomina Inſtitutionum, Digeſt. Nov. Doctorũ, Advocatorum, procuratorũ Notariorum, & ſimilium

Togatorum vulturum ex aureo Apulei Aſino.

56. Hoc primum punctũ eſto. dignum ſcilicet, patellâ operculum. quod ſtatim in principio mentionem facit Aſini. At o! bone nòndum opinor pertinent Germani omnes ad Metamorphoſin eam quam Heinſius ille

qui fonte labra proluit Caballino,

adjunxit ad Ovidianam. Intelligimus enim hic ſtatim in principio multa nobis dare verba Hippolithum. Nam initio hoc apprimè falſum eſt, quod ante Lotharium Imperatorem ignota fuerint nomina Inſtitutionum, Digeſt. Novellarum. Equidem de Pandectis id conſtat fuiſſe rariſſima Exempla, teſtatur Hiſtoria Franciſci Taurelli de Pan-

Pandectis Florentinis cujus verba refert Couringius de origine juris Germanici hæc: *Pandectarum id, ſeu Digeſtorum eſt antiquum volumen, Florentiæ nunc, Piſis olim aſſervatum, cum Amalphi prius omnem ſupra memoriam fuiſſet. Inde acceptum Piſani quod Innocentium 2. Pontif. M. & Lotharium Cæſarem item 2. Claſſe adverſus Normannum Rogerium juviſſent, egregiè navatæ operæ monumentum retulerunt, diuque penes ſe habuerunt: donec per Ginum Caponium æquè nobilem ac ſtrenuum virum, Florentini anno ſalutis* clɔ. cccc. vi. *Piſis in poteſtatem redactis, ſubjectionis ſymbolum tranſtulerunt. Liberque ab illo tempore ſummâ cum curâ ac religione, tanquã*

cælo

cœlo delapſus eſt cuſtoditus & quæ alia Taurellus. Sed ut ex his verbis luculenter patet, Pandectarum volumen rarum, & ob hoc ipſum cariſſimum habitum; ita æquè conſtat rem tantopere æſtimatam ignotam non fuiſſe. Et imò, contta quam fingit Hippolitus, nihilominus aut ex Codice & reliquo Juſtinianeo jure, aut ex Aniani apud Gothos, apud Burgundiones Papianī, aliorumq; juris civīlis compendiis, jus dictum eſſe; Nam horum inſtitutum fuit, infelicibus Romanorū reliquiis legem Romanam proponere. *Quippe Germanicæ nationes, cum Romanas provincias etiam Galliarum, poteſtati ſuæ ſubieciſſent, hanc erga devictos humanitatem exercuere,*

cuere, ut liberum cuique relinquerent, qua lege, etiam Romanâ nominatim, vivere vellent; de quo leges Burgundionum tit. 60. §. 1. Salicæ tit. 45. in pr. Longobardorum tit. 57. & veteres formularum auctores. verba ſunt Jacobi Gothofr. in Manuali qui nobis non credit. credet ipſi Lothario cujus eſt illa Conſtitutio 2. legum Longobard. tit. 57. quæ repetitur in Diſt. 10. c. 13. quâ ad Leonem Pontificem ſcribens permittit, ut lex Romana vigeat, ut hactenus ait. &c. Ergo ſi Lotharius jam tum approbavit ea jura, qui verum eſſe poteſt quod Hippolithus putat ante hunc Imperatorem hoc jus fuiſſe incognitum. Quod ſi vero Hippolithus intelligit Sáxonem Lotha-

Lotharium, eum ſcilicet, qui Pandectas Piſanis donavit, in Germaniam hoc jus introduxiſſe. remitto eum ad jam ſupra citatum Clariſſimum virum Herm. Conringium, cum quo litem hanc conteſtetur: certè nondum probatum eſt hactenus, nec ulla conſtitutio producta, quâ ille Imperator, Germanorum omni jure abolito, unum Romanum in Germaniam introduxerit.

57. Sed hæc quæſtio planè noſtra hic non eſt, breviter quantum inſtituto ſerviat, videtur non abhorrens illorum ſententia, qui Juſtinianeum jus, ejuſque ſtudia nunquam ubique penitus ſublata exiſtimant. Negari non poteſt oppreſſa fuiſſe ad

tempus,

tempus, & nõ valde frequentata, ſed rediiſſe æquitatis & bonitatis commendatione, omnium favore, ut ferè jura cum imperiis florent, caduntque; in Italia veteri ſua ſede, facilè veſtigia relegiſſe ſub Lothario Saxone, promovente etiam forte Comitiſſa Mechtilde in Irnerio doctore, penetraſſe eiuſdemmet æquitatis famâ in Gallias ſeculo 13. item in Hiſpaniam anno Chriſti 1220. cum ſub Alfonſo Rege in Partitas, ut vocant, digeri cœptum Juſtiniani jus, notante P. Pithœo, & tandem pedetentim etiam in Germaniam. Quod ad noſtrum vero inſtitutum propius facit, ita receptum hoc ius videtur quatenus ſtatus Imperii noſtri patitur,

hoc

hoc eſt, quatenus nobis æquum eſt ad Reip. tranquillitatem. Nunquam leges Germanis domeſticæ ſublatæ *Lehm. lib. 4. Chron. Spir. c. 21. p. 337.* teſtantur hoc nõ ſolum ea quæ habet Goldaſt. *parte altera* von Reichſatzungen/*p.* 99. ubi Cæſaris Sigiſmundi decretum, Cæſare præſidente in judició cum principib⁹ ut paribus curiæ quod Juri Feudali convenit, & pronunciat ſecundum jus Germanum. videatur brevitatis cauſa de Friderici 2. ætate Relatio Danawerdana. Beſoldus *Theſauro Pr. in voce* Fürſtenrecht. *Limn. de Jur. P. c. 9. de Poteſtate Imperatoris n. 32.* Imò ipſa Ordinatione Cameræ *p.* 1. *c.* 13. Aſſeſſores Cameræ iudicare iubentur ſecundum

dum jura Imperii communia, Conſtitutiones, nominatim Pacis publicæ & Religioſæ, imò etiam ſecundum ſtatuta vel leges Provinciales & conſuetudines, addito; hoc eſſe ſemper & ab omni Antiquitate Cameræ judici aſſeſſoribuſque injunctum, juxta juramenti eorum ſenſum. Quod ſi hic luberet excurrere, poſſet facilè oſtendi, multa juris Juſtinianei capita eſſe quæ in Germania non ſerventur, ut quod Juſtin. in Nov. 134. mulierem adulterã in monaſteriũ detrudi vult, *ibid. cap.* 13. furem in corpus puniri vetat pactis hereditatem acquiri non concedit, quod Juriſdictiones & Imperia, Ducum Comitum, aliorumq; beneficiariorum Juſti-

niano erant perſonalia offi-
cia, ab arbitrio principis pen-
dentia, quæ apud Francos pri-
mus Hugo Capetus circa an-
num 987. ſtabiliendo novo
regno fecit Patrimonialia
Hotom. in Franco gallica c.16.
& quæ longè plurima cumu-
lari poſſent, ea omnia hodiè
noſtræ Reip. alia forma re-
ſpuit, de quibus videndi ob-
ſervatores, taceo jus totum
feudale & quæcunque inde
derivantur Juſtinianeo juri
contra pugnantia.

58. Quod hinc volumus
id rectè ſequitur, nullum ex
jure Romano Juſtinianeo
Reip. noſtræ labem, cum re-
ceperint Imperatores & ſta-
tus, hoc jus non aliter, quam
quatenus ſuo juri proprio
ſuæq; Reipub, ejuſq; legibus
funda-

fundamentalibus non repu-
g[illegible]t: id eſt, tanquam fontem
æqui & boni dextrâ JCti ope-
ræ Reipub. applicandi. nec
aliter JCti noſtri ſenſerunt:
Jacobus Gothofrœdus *ſing. tr. ad leg. Rhodiam in fin. pulcerrimi operis*: Sic ſane, ait,
Romanis hodiè legibus u-
tuntur liberrima omnium
regna populique, tanquam
fonte æqui & boni. Quo qui
aliter utuntur; næ illi per-
quam ſuaves ſunt, parumq;
ſibi conſulunt: converſo ho-
die regnorum populorumq;
ſtatu, in aliam quam Roma-
num Imperium olim formã,
juri Romano non niſi abſur-
dè quiſquam ſeſe illiget.
Marcus Lyclama præfat. in librum primum membranarũ:
Jure Civili quatenus id rece-
pimus, tenemur. *Mathias*

Stephani in procemio Comment. ad Nov. Juſtin. n. 52. ita ait: Quin & leges Juſtiniani, quatenus à moribus noſtris non ſunt approbatæ, non magis jus nobis facere potuerũt, aut nos obligare, quam Leonis Philoſophi, aliorum Græcorum Impp. Novellæ, quæ receptæ non ſunt. Unde nemo non intelligit nos altero oculo in jus ſcriptum Juſtiniani, altero in mores ſeculi intentos eſſe, oportere, & præſertim quid in uno quoque juris articulo in Camerâ Imperiali, tanquam ſupremo in Romano Imperio judicio, obſervetur. Idem tradunt Albericus Gentilis tr. de libris Juris Civ. noviſſime omniũ Carpzovius *ad l. Regiam Germ. c. 9. ſ. 1. ubi explicat textũ Ordin. Cameræ p. 1. tit. 57*

55

59. Et ridiculum eſt Hippolithum inde ordiri ſuam in Juriſconſultos invidiam, quod Iuſtinianeum jus nominat. quaſi cujuſquam populi ſummo Imperio detrahat, aut libertati officiat ſi leges peregrinæ in uſum deriventur, ſic ut pro regula eæ jam habeantur? Id enim, ut veriſſimè ait idem Doctiſſ. Gothof. l. cit. non fit ob vim Imperii, ut cum victis leges dantur, verum ultrò, ob eximiam videlicet ejus æquitatem & εὐνομίαν. Exemplo eſſe poteſt Lex Rhodiorum quæ ſub Rom. Imperio civitas, & ſubdita, leges tamen ſuas maritimas latius diffudit, quam in Monarchiis ſolet, nec ipſis Imperatoribus invitis vid. Lex Deprecatio. ff. ad

L Rhod. & quæ commentatus ibi Jacob. Gothof.

60. Quod vero addit hic de Doctoribus, Advocatis, Procuratoribus, Notarjis, brevius agemus cum eo: aut improbat nomina ſola hæc aut gradus & ordines à Rep. inſtitutos, eorumque officia, aut vitia quibuſdam ex his vulgaria. Si primum, dicam: Nullas voces, nullas appellationes nulla nomina, ut addere aut demere quippiam alicui poſſe eum admodum, aut non ſit idem quaquà verſum, qui ante fuit, ut loquitur Doctiſſimus Gravvinkelius *in eleg. libello de jure præced. inter Venetos & Sabaudū.* Cum igitur, ut ſupra oſtendimus, JCti officium Iuris gentium ſit, de nomine parum pugna-

pugnabimus, damus veniam Hippolitho, appellitet Doctores juris aliter, modo parcat honori eorum: cætera, illi puppis non delectantur, quod illorum eſt, qui virtutis vi deſtituti, ex inanibus titulorum gloriolam aucupantur. Sin vero diſplicet ipſi gradus ipſe Doctorum, & ordoquem Reſp. inſtituit, facilè agnoſcunt ſtudioſi juris, eum hoc ab Anabaptiſtis mutuari aut hodiernis Puritanis dictis, ut ſolent Politicorum imitatores omnia undecunque corradere, modo exornent corniculam ſuam rationem ſtatus. Certè Orthodoxi Chriſtiani facilè aſſentiuntur Eccleſiam nullis ordinationibus Reip. ſtatum & regimen, ejuſque ordinem

& εὐκοσμίαν concernentibus adverſari. qui volet videat Philippum Melanchton. in Apolog.AuguſtanæConfeſſ. Quodſi vero 3. in vitia quibuſdam ex his familiaria debachari voluit, per Iurisperitos licet. Semper ſcripta eſt Satyra liberè, ut tamẽ caveat ſibi à famoſo libello. Ipſis non modo gratum erit, ſi poterit corrigere Hippolithus & curare ſeculum, in quo jam ſapientes perdidêre operam oleumque; Verum etiam ultrò eo nomine gratias agent, quod ampliſſimũ Ordinem liberaverit ab invidia quam ipſis togati vultures per inhumana vulgi judicia adfricant.

61. 2. Punctum facio, quod jus allatrat Hippolithus etiã

idcò,

ideò, quòd plurimæ leges ſint, ut in corrupta Republ, plurimi legiſtæ ac jurgia & lites, hinc in publicis ſublestam fidem, dejecti undique ad ſervitium Imperatoris animi. Sane vetus hoc eſt, & jam diu Iſocrates monuit Nicoclem ſuum, ut quæreret leges in univerſum æquas, atque etiam tales quæ & controverſias civium quam pauciſſimas, & compoſitiones efficiant celerrimas, diſertè vero requirit paucas leges in Areopagitico, idem Plat. in 4. LL. & alii.

62. Quid dicemus? an illud Horatianum:

—— brevis eſſe laboro
Obſcurus fio

quinimò rectiùs credimus multas leges eſſe debere & omnia præſtare earum præ-

ſcripto determinari, quam hominum voluntati relinqui. Non eſt enim tuta hæc regula ait Ariſtoteles 2. *Polit.* 10. Scilicet omnes videmur nobis lacertæ, cum vix ſimus cochleæ, & idem omnes fallimur, nec eſt quiſpiam quē non in aliqua re videre ſuffenum poſſis; ſuus cuique attributus eſt error. Inde ea ſemper tutiora in Rep. habita, quæ ex aliorum & Sapientū conſilio facta, & multò maximè quæ ad regulam legis. Putabat Iſocrates (quod ex aliis ejus libris conſtat) poſſe per publicam diſciplinam ita informari homines, tamque prudentes haberi judices, ut paucis LL. eſſet opus. Sed hoc quale ſit, facilè quivis videt: Hæc optantur, facilius

lius cum Platone, quam fiunt in Rep. repeto illud Ariſtotelis, propius ad naturam noſtram accedens, non eſt tuta iſta regula. Sed illud ridiculum, quod inferre videtur: ſunt multæ leges ſignum corruptæ Reipub. E. rejiciendæ. minimè vero Hippolithe. Nam mali mores hominum occaſionem dederunt, imò coëgerunt Remp. ad multas leges ferendas; jubere has abjicere, eſt tollere ipſam Remp. ſignum illæ leges multæ ſunt vitiorum multorum in populo, ut effectus oſtendit cauſam; leges vero ipſæ non producunt malitiam ſed coërcent, & in gratiis conſervant Remp. Scis quomodo dicatur illud: inventâ lege fraus inventa eſt quoq;.

Nempè cũ plures mali ſunt, difficilè eſt ſimul & rectè imperare & placere populo, his qui peccant pœnæ ſeveritatem ægrè ferentibus, quam Iuſtitia præſcribit & publica tranquillitas exigit. Laudatur Solon quod non perſcripſerit pœnam in parricidas, cum excuſaret: ſe id neminẽ facturum putaſſe: nimirum ne non tam prohibere quam admonere videretur: Nihilo tamen ſecius Cicero laudat ſupra Solonem Majores ſuos Romanos, quod cum intelligerent nihil eſſe tam ſanctũ quod non aliquando violaret audacia, ſupplicium in parricidas ſingulare excogitaverint: ut quos natura ipſa retinere in officio non potuiſſet, in magnitudine pœnæ

in Orat. pro S. Roſcio Amerino.

male-

maleficio ſubmoverentur. Malè profectò ſi omnino paucitas legum præferenda. Sed ſuave eſt, ſi quis ex eo, quod Ludovicus Vives hac de re ait: maturè ſatis poſt ſcelera rogari Leges, inferat ergo Juſtinianeas leges abiiciēdas & iterum expectandum, donec nova delicta emergant, donec ſint altera bella &c. Scriptis legibus vix continentur homines; Sæpè cum Satyrico querendum hodiè, ubi nunc Lex Julia? dormis? Quid putatis ſublatis fore, niſi temporum illorum faciem quo unus erat toto naturæ vultus in Orbe, quem dixere Chaos. Vitia hominum frequentia & Epidemica illorum ſunt malorum fomenta, hæc niſi tollantur

fruſtra omnis ſeculi cura cedit, ut Sapientium illorum apud Trojanum Boccalini in relationibus ex Parnaſſo labor ridiculus. Notatu dignú eſt quod ex Radevico *l.* 11. *c.* 5. refertur de Friderico primo actum Comitiis Roncaliæ anno Chriſti 1158. *Sequentibus diebus* (*inquit Radevicus*) *plenâ atque ſolenni curia, iudicio & iuſtitiæ à manè uſq; adveſperam intentus Rex, querimonias & proclamationes tam divitum quam pauperum diligenter audiebat. Habenſq; quatuor Iudices, videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros diſertos, Religioſos, & in lege doctiſſimos, legumq; in civitate Bononienſi Doctores, & multorũ auditorũ præceptores, cũ his aliiſque Legiſperitis,*

giſperitis, qui diverſi ex diverſis civitatib. aderãt, audiebat, diſcutiebat, & terminabat negotia. Videns autem multitudinẽ eorum qui cruces bajularẽt (is enim Romanorum mos eſt, ut habentes querelas, crucem manibus præferant) miſertus illorum ait: Mirari ſe prudentiam Latinorum, qui cum præcipuè de ſcientia legum glorientur, maximè legum invenirẽtur tranſgreſſores, quamque ſint tenaces juſtitiæ ſectatores in tot eſurientibus & ſitientibus juſtitiam evidenter apparere. Hic Fridericus non legibus ſed malitiei Italorum & imprudentiæ tribuit, quod leges haberent potius in ore quam in pectore. Uter prudentius & verius Fridericus Imperator, an Hippolithus

thus judicarit, qui id legibus adſcribit, quod homines peccant, judicet quivis.

63. Et tamen in Rep. noſtra paucæ leges, ut Hippolito quoque judice optimè ea ſe habeat. Nam eſt Decalogus, lex breviſſima & Dei judicio quoque ſufficiens in omnium memoria, docetur, explicatur, inculcatur à pueris. Viverent ſecundum eam cives, facilè carerent diſputationibus Doctorum, ſi non omnibus, at multis tamen. Plures leges potius informãt Iudicem & Juriſconſultum, & nil aliud quam Decalogum explicant, quod oſtendit Matthias Stephani libro de Princip. Juris. cap. 19.

64. Verum enim vero, ſi per accidens ſaltem jus civile Juſtinia-

Juſtinianeum reviviſcens anſam litibus & occaſionem præbuiſſe dicendum eſſet, adſcripſerim lubens Pontificibus Romanis totum hoc quicquid ſenſit exinde Reſp. incommodi. Illi quippe cernentes gliſcere in dies magis civilem ſapientiam, & ICtos paulatim etiam ſubtrahere ſe ignorantiæ & tenebris illis umbratilibus, quibus ſub religionis ſpecie Pontifices maritabant Orbem Europæum, audendum contra rati: leges à ſe latas quibus immenſa & impotens illa dominatio Vicaria unicè nititur, doceri fecerunt ac defendi. Illis, Interpretibus juris Cæſarei, Imperatorium ἀξίωμα ut par eſt deprædicantibus; emiſſariis Pontificiis contra,

contra, ex ſervo ſervorum obtrudentibus Dominum Dominorum, & ſi Diis placet Solem præ Luna Imperatore. Cœpræ iſtæ concertationes in Italiâ, teſtes ſunt verſiculi pro ingenio ævi illius, quibus ann. 1145. in Spirenſibus Comitiis Oratores Romanæ plebis jugi Pontificii pertæſæ, Conradum Cæſarem allocuti ſunt, refert Conringius in Præfat. ad Tacit. de moribus Germ.

Rex valeat, quicquid cupit obtineat ſuper hoſtes
Imperium teneat, Romæ ſedeat, regat, Orbem
Princeps terrarum ceu fecit Iuſtinianus,
Cæſaris accipiat Cæſar. quæ ſunt ſua Præſul.

His & ſimilibus Italiam tum vehementer affligentibus, maximè

maximè vero Pontificiis coronam petentibus, acerbiſſimum videbatur Pontifici, cum multum ſibi videretur ſapere, minimè in poſterum eſſe potentem, ut Herod. in Calliope. Itaque ad id quod dixi Terentianum conſilium confugit, quod Ciceroni ad Leut. l. 1. Ep. 9. perplacet:

Vbi nominabit Phœdriam, tu Pamphilam
Continuo: ſi quando illa dicet, Phœdriam in
tromittamus comiſatum; tu Pamphilam
cantatum provocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contra. Denique
par pari referto, quod eam (Cæſarem hic) mordeat.

65, Promulgavit igitur & ipſe ut divi juris aliquod Corpus,

pus, ut tandem pareret, quod tam diu in pectoris ſcrinio geſtarat, ſecundum Helvicum anno 1227. quod ſimul ac promulgatum eſt, videtur in Germaniam quoque penetraſſe. Et hinc ſine dubio litium illa ingens vis, omnia prætextu peccati commiſſi ad ſe trahentibus Pontificibus, & plurimas tendiculas ponentibus. quo pecuniæ emungendæ occaſio naſceretur, de quo jam olim conqueſtus vehementer eſt Ferrarienſis in Practica ſua Certe conqueritur idem de Pontifice Gallia; occurrit jam Nicolai Clemangii Bajocenſis Archidiaconi judicium *de Clementina in Galliam profectione, conſtitutioneque ſedis Avenione in lib. de Corrupt. Eccleſ.*

Eccleſ. Stat. ajentis. Ex illo, eum Pontificem Avenione quanto liberius tanto apertius & impudentius vias ſuas Simoniæ & proſtitutionis expoſuiſſe, peregrinoſque & perverſos mores calamitatum inductores in Galliam invexiſſe. Hotom. in Frãc. Gallia c. ult. *veriſſimè arbitror tantam litium, calumniarum & ſycophantiarum ſementem factam primùm à Papâ Clem. V. qui Philippi Pulcri tempore Papatus ſedem Avenionem tranſtulit: cumque magna ipſius aulici & pragmatici conſuetudine cum hominibus noſtris implicarentur ſemina Romanæ artis Rabulariæ in mores noſtros ſparſiſſe.* Scilicet tendebat hæc litium ſeminatio,

hæc

hæc corruptio juris, eodem quo corruptio puritatis doctrinæ Chriſtianæ, ſcilicet ad monſtroſum illum ſemihominem, ſemi Deum Pontificem efformandum conſtituendumque Monarcham omnium creaturarum *ex cap.* illo deteſtabili *unam ſanctam. Extravag. lib.* 1. *de Major. & obed.* Unde veterum querelæ illæ; poſtquam decretis acceſſerunt alæ, res mortalium in pejus ſunt prolapſæ, tantoq; inclementius, poſtquam illæ è Clementis nido in fundum Imperatoris ſunt extravagatæ. Verbo quod Eraſmus ex Auguſt Comiti' olim ſcripſit de Cardinalibus, *Hac ratione ſuas res communiebat Pontifex.* Nec miretur quiſpiam

Ponti-

Pontifices ob regnandi libidinem ſanctiſſimam legum ſcientiam corrupiſſe, cum ipſa Divina Sacratiſſima Myſteria eadem ex cauſa ſtupraverint, ut Melanchton ex Gabriële recitat; inter cæteras rationes fraudari Laicos à Pontifice Sacramento calicis, quia fuerit diſcrimen inter hos & Preſbyteros faciendum, ut dignitas ordinis religione quadam fiat commendatior, quod quo ſpectet facilè judicari poteſt.

66. Et de his forte litium ſeminatoribus ex Lateranenſi ſcolâ prodeuntibus intelligendus Ludovicus Vives lib. 7. de diſciplinis corrupt. ubi agit de JCtis qui in Comitatu, Beatrices Neapolitanæ Regi Matthiæ deſponſatæ, acceſſe-

acceſſerant in Pannoniam, quod omnia novis formulis moviſſent, regno pulſis. Nam de noſtro Juriſconſulto, quem ante omnia virum bonum volumus, quique & alius eſſe nō poſſet, tale quippiam timeri nō poteſt. Nam ex ante dictis ſatis conſtat, noſtros leges non ferre, ſed quæ ubique ſunt, ad ſalutem regni cujuſque interpretari. Ut calumniæ proximum ſit, quod porro hic ait; fidē ſubleſtam factā ex veteri & ſincera & Germana. Sanctitas juris noſtri id totum facile defendit cui nihil ante fidem meritò eſt, & eſſe debet. Tertio jus & leges antiquas ſi ſtatum præſentē reformare vellent, pellendas eſſe quod vult Hippolitus, & ipſi facilè dicimus; à noſtris

à noſtris autem nihil hic pericu-
li,ut ex ante dictis conſtat.

67. Et fatetur tamen ipſe noſter Cenſor multa in legibus Juſtiniani reperiri, quæ juri naturę conſentanea formando ſtatui noſtro, ſtatuſq; rationi adminiculentur, & ipſe adhibet è noſtris multa. Sic oppugnabant olim Sophiſtæ Rhetoricam & Eloquentiam armis ipſius Eloquentiæ & viribus. Quod Quintilianus in illis ridet, nos in Hippolito. Niſi ſi forte putat, neminé præter ſe unum tenere illam utiliſſimam artem rectè excerpendi. Sed non abs re erit, ſi hic digrediamur breviter ſaltem ad illam quæſtionem, quæ hinc non plane aliena, an ſc. Juriſprudentia noſtra ſit Encyclopœdia? Id voluiſſe videtur Maximus Tyrius diſſ.37. verba ex eo refert *M. Lyclama lib.memb.7.Ecclog.38. hæc. Offertur vobis magnus diſciplinarum apparatus ô Iuvenes. Nec ſimplex ille,*

ſed diffuſiſſimus, ampliſſimus, uberrimuſque. qui ab omnib adiri poteſt, ad omnes cujuſcunq; generis pertinet homines omnia artium ſtudia, omnium diſciplinarũ ſub ſe complectitur genera: hic largè, hic gratuitò citra tergiverſationẽ ullam maxima vobis præbetur copia; omnib. qui modo capaces ejus futuri ſunt, in medio proponitur. Oratoriæ aliquis ſtudioſus eſt? ecce via expedita, ſufficiens, facilis, ſublimis, admirabilis, nuſquam interrupta, firma, non inquinata. Poeticen aliquis amplectitur? Metra ſolummodo aliunde ſibi comparet, reliqua hinc petat. Sublime illud in Oratione dico, illuſtre, ſplendidum, fœcundum, divinumque. Etiam diſpoſitio argumenti, fabulæ conſtructio, vocum ubertas, minimeque vitioſa hinc proveniet harmoniæ ratio. At civilis potius te ſcientia delectat, viamq; quâ commodiſſimè tractes populum, invenire te poſtulas? En tibi rem ipſam, curiam ante oculos Oratorem, ſuadam dicendi & verborum vim vides. Sed negandum

gandum

gandum omnino eſt. Patet ex ſupradictis ſtudioſum juris nec alias diſciplinas negligere debere, nec poſſe, ſi velit officio ſuo & fini ſe recte atque ordine parare. Maximi Tyrij elogium Juriſprudentiæ Juſtinianeæ, vel ſaltem illud ſignificare voluit, eſſe Juriſprudentiam Philoſophiam potiſſimam, purgatam, alienamque à fabulis. §. 3. Inſtit. in Proœm. dare apparatum uberrimum diffuſiſſimumque aliis diſciplinis, vel quidlibet aliud. Artes alias in ea tradi non præſumitur ſenſiſſe, quia non dixit Tyrius arg. l. 7. in f. ff. de ſup. leg.

68. Sed nec illa prætermittenda inquiſitio eſt, an jus Juſtinianeum ſit jus gentium, ſeu; an jus Gentium ex illis libris ſolis hauriendum? Certè ipſe Hippolitus fatetur multa in illis legibus reperiri quæ juri naturæ conſentanea. Et videtur illud aſſerere *Albericus Gentilis de jure belli l. 1. c. 3.*

verba ejus ad hoc citat Seldenus lib. de dominio maris primo, c. 24. Ius illud Juſtiniani libris præſcriptum non civitatis tantum eſſe, ſed Gentium & Naturæ; & aptatum ſic eſſe ad naturam univerſam, ut Imperio extincto, ipsũ jus diu ſepultum, ſurrexerit tamen, & in omnes ſe effuderit gentes humanas: Ergo & Principibus ſtare; & ſi eſt privatis conditum à Iuſtiniano. At enim etiam hoc negamus. Sunt multa quidem in legibus Juſtinianeis quæ juris Naturę & Gentium, ſed non omnia: ſunt & in aliarum Gentium moribus, quæ apud Juſtinianum vel non habentur, vel contraria habentur, & apud Juſtinianum quædam juris poſitivi tantùm. E. G. capti in bello non fiunt ſervi, nec jura captivitatis aut poſtliminii, quoad perſonas hominum, omnino in uſu gentibus Europæis pleriſque invicem in uſu ſunt hodie, quæ tamen titulum occupant in Dig. Ita bona naufragorum

rum ex multarum harum gentiũ
jure ipſis vicinis interveniente,
ſæpè pro conſuetudinis varieta-
te Fiſco applicata eſſe, certiſſimũ
ait ibidẽ Seldenus apud Anglos,
Armoricos, Siculos, &c. Balenæ
etiam aliique piſces grandiores
in littus ejecti, non occupantis
fiunt ex jure Anglorum, Luſita-
norum aliorumq; ſed Fiſci ſunt,
aut quibus Princeps indulſerit.
ibid. Nec plura addo, ſaltem ut
liberem Gentilem, videtur alia
mens ejus eſſe, quàm illis verbis
Doctiſ. Seldenus tribuit. Scilicet
quærit ille loco cit. Cùr Philip-
pus Hiſpaniarum Rex de jure ſuo
in regnum Luſitaniæ noluerit
judicio cum eorum ullo conten-
dere, qui ſibi in illud regnũ con-
tendebant jus eſſe potius? Et cur
Pontificem quidem non admi-
ſerit, tradit rectè. Philippum no-
luiſſe additum antiquis exem-
plum quo arbiter Regnorum Pa-
pa affirmaretur. Alios cur non

admiſerit arbitros, taxat ibidem Gentilis Conſiliarios Regios de nova, & Hippoliti ingenio convenienti, ſententia; ait enim illos negaſſe JCtos admittendos aut adeundos in hujuſmodi Principum quæſtionibus, quia jure Gentium iſtæ, non ſubtilitatib. & fictionibus juris Juſtinianei civilis regendæ ſit. Hoc eſſe jus ab Imperatoribus conditum litibus privatorum. Plane gemina his quæ hodie movet Hippolitus ut videtis. Sed eos deridet ibidẽ Gentilis his verbis: Periti antiquitatum viri, qui ſupra vulgum ſunt Legulejorum, ita cẽſuerint in eâ quæſtione ſucceſſionis regni Luſitanici, quod de repræſentatione Parentum dicebatur aut pro Farneſio aut pro aliis contra Philippum, id eſſe ab inventis Juſtiniani, atq; adeò non poſſe hodie has finire controverſias, cum eaſdem finire antea nõ potuiſſent, quando nec erãt,

ut

ut diſputent Philippici. *Cæterum ridiculos vocat, & ſubjungit: Iuriſconſultos nec concludi libris Iuſtiniani, ut nec libris Galeni Medici, nec libris Ariſtotelis Philoſophi.* Poſtea adjicit illa verba, quæ Seldenus ſupra excerpſit, ſed ſtatim poſt ait: non deſiiſſe gentium aut Naturæ jus eſſe, poſtquam expoſitum eſt civitati. Sed ut quod civile eſt, nõ idem continuò eſt gentium; ſic quod gentium eſt, idẽ & civile eſſe debere. Satis hinc patet, quid voluerit illis verbis Gentilis, idẽ, ut puto, quod nos ſupra: multa in jure Juſtinianeo eſſe, quæ gentium juris ſunt, ea, niſi ratio naturalis aliud apud nos induxerit, apud nos etiam valere. Imò porro ait; ſi nihil propriũ civitatis oſtendi poſſit, illud jus à publicarum rerum diſceptationib. tolli non poſſe. explicat ſe; quid? Non apta principibus illa librorum Juſtiniani: Honeſtè vivere, alterum nõ lædere, ſuum

cuique tribuere, liberos tueri, injuriam propulſare, cum omnibus hominibus cognationem agnoſcere, commercia retinere, id genus alia. quod ad jus repræſentationis reſpondet; non eſſe propterea novellam æquitatem quod leges 3. C. *de ſuis & legit.* & 3. C. *de legit. hered.* cum auth. ſubj. ſint novæ. Etenim edicta Prætorum novella fuiſſe, & tamen ſecuta naturalem ęquitatem ſupra veteres leges. Juſtinianum leges ſuas ſimplicitati aptaſſe & naturæ. tandem ait: *Commentitia ſubtilia Iuſtiniani non ſequimur, nec ſi appelletur jus civile. Et jure conſulti tamen, ne neſciamus, per hæc norunt æquitatē, quæ quæratur adhuc melius, dum norunt utrumq; contrarium.*

69. Hiſce eâdem fideliâ duos me dealbaſſe puto parietes, & explicaſſe mentem Gentilis, & pleraq; quæ contra JCtos prætere a ſtrepit Hippolithus, ſatis refutaſſe, quæ ſecunda pars propo-

ſiti

ſiti erat. Intelligis Hippolithe ex deſcriptione noſtra ſuperiori ICti, & hâc Gentilis diſputatione ICtos arcanis Politicorum conſiliorum receſſibus jure adhiberi, quod etiam fecêre ſemper magni Reges, quibus juſtitia libidine potior fuit, nè longior ſim, remitto te ad Hiſtoricos & Gentilē *d. l. 1. c. 3. in pr.* noviſſimè Stradā p. 1. *lib. 6. & part. 2. lib. 2. & alibi*: deinde quod reprehendis poſt quinquennium abſolutū citato curſu ad Remp. multos tendere, id ſi digni ſunt, & ut ſupra dictum, Philoſophis, Politicis, Hiſtoricis, quoſq; primo nominare debebam Orthodoxis Theologis ſe probaverunt, non improbo, imò jura nō refragari puto. v. Ordin. Cameræ *p. 1. t. 3.* §. auß demſelben. ſin inepti ſunt etiam poſt quinquennium, viderint, ne Malum conſilium conſultori peſſimum ſit. Sed quid hoc contra ordinem totum faciat? Etiam propter

avium copiam non negligunt agricolæ ſementem facere.

70. Ita non minus hinc patet allegationes ex Iure Iuſtinianeo & Doctorib. Italis quatenus ſint probandæ? Nam & hoc objicit Hippolithus. Fateor ſanè peccari à pleriſq; in allegationum nimiâ cumulatione, & ſæpè impertinente de qua re Ehemius in libello de principiis Juris lib. 4. c. 4. cui quod ſemel hic dixiſſe ſufficiat, multum ex hoc diſcurſu debemus. At huic vitio jam remedium quæſivit Ordinatio Cameræ *p. 1. tit. 10. in pr.* & tantum non eſt ſcelus, ob quod debeant JCti ſolũ vertere. Cicero *lib. 3 de LL.* ait: Iniqua eſt omni in re accuſanda prætermiſſis bonis, malorum enumeratio, vitiorumq; ſelectio. Nam iſto quidem modo vel conſulatus vituperabilis eſt, ſi Conſulum, quos enumerare nolo, peccata collegeris, ſed bonum quod eſt quæſitum in eo, ſine iſto

ne iſto malo non haberemus. Et ex quâ hodiè diſciplinâ hic non peccatur! Profectò verum eſt, quod ajunt; Nullum remedium eſt contra ſycophantæ morſum.

71. Sed videte candorem hominis, fatetur ipſe non omnibus JCtis ſe hanc maculam aſpergere, eſſe inter eos, etiam inter juris Doctores, ſed oppidò paucos, quibus de meliore luto finxit præcordia Titan, ſed hos multitudine aliorum ſuperari. Optandum itaque ut perferatur tandẽ lex, quæ Friderici 3. temporibus ſub incude fuerit, de JCtis tam à privatis judiciis quam publicis comitiis pellendis.

72. Profectò iſt hæc ſunt, niſi me animus vehementer fallit, ὄυτε γῆς φασὶν ὄυτε ὀυρανοῦ ἁπτόμενα. ut audio nõ prodeſt eſſe probum, doctum, diſertũ, nõ peccare in his quæ meritò reprehendat, qui coctum habeat *generoſo p. ctus honeſto.* pellendum tamen Rep. eſſe, mo-

doJCti nomē poſſideat. hoc eſt, quod antea dixi JCtos πρόεδρον eſſe. Et tamen de Friderici temporibus tentatâ ejectione nō ita manifeſta res eſt, audiamus hac de re Conringium (Nam libenter aliis quam JCtis teſtibus hic utor) in *c.33.lib.ſupr. cit.* Habet, ait, Goldaſtus *part.* 1. Reichsſatzungē. *p.166.* tractatum cujus modo meminimus hoc titulo: Käyſer Friederichs deß dritten Reformation im H. Röm. Reich Teutſcher Nation fürgenommen vnd proponirt auff dem Reichstage zu Maintz anno D. 1441. Illum ab ipſomet Friderico Cæſare ordinibus propoſitum eſſe, multis avtographis doceri poſſe cenſet Goldaſtus p. 312. mox tamen ſui immemor, vult à Germaniæ urbib. in mediū adductū eſſe, in comitiis Regni Germ. Neutrum ego aſſeruerim equidem. hactenus Conring. ejus libelli artic. 5. omnes JCtos à judiciis & conſiliis principum quā longiſſimè

longiſſimè removet. Sed quomodo intelligendum ſit, longa declaratione per partes deinde exponitur, & quidem hæc pars de quâ nos agimus ita declaratur: quod ſcilicet in omnibus licitis Germaniæ Academiis in quibus creentur Doctores juris, debeant 3. Doctores publico ſtipendio ali qui jura verè fundata conſtitutaque doceant exigantque nec alia ulla. neq; abduci ſe patiantur longius quam quatenus in Imperio ordinatum ſtatutumque eſt, qui & reſponſa in cauſis dubiis reddere teneantur. &c. ex quibus facilè patet, ſi unquam quid tale decretum, quod pernegamus tamen, pertinuiſſe ſaltem ad illos, qui ex Italia diſputationes & altercationes Canonicas & Pontificiás, aut aliena peregrinaque Jura ſine judicio inferrent in Remp. noſtram, aut qui ex noſtris (ſeri ſtudiorū ſcilicet) Italorum JCtorum Pontifi-

cis affectatæ mõſtroſæ potentiæ oppoſitas aſſertiones malè intelligentes, ad noſtrũ ſtatum vitioſe applicarent. cujus aliç leges fundamẽtales, aliud jus, alia forma, quiq; adeò fingere nitebãtur ſtatũ Reip. ad leges cum cõtra ſe habeat ut ſupra dictũ. Sed hic error, quod facilè apparet, nõ tam juris eſt, nec verorum JCtorum, quam eorum qui JCtos mentiebantur. Veriſſimum erat Imperatorem in Italia Monarcham eſſe, ut quã ſæpiſſimè Germanorum arma ſubegerant, unde illi JCti contra Pontificem non ineptè argumẽtabantur pro Imperatore, ſed qui hæc, quæ in provincia certa erãt, ad liberas Germanorum civitates & principes per pulcerrimam mixturam de Majeſtate Ariſtocraticè participantes malè accommodabant fortè, ij certè rem nõ tetigerunt acu, errantque adeo omnes qui horum ſimplicitatem ſequuntur. Sed quid hoc ad

Dionyſium?

Dionyſium? noſtri jam dudum poſuerunt hanc rerum civilium ignorantiam. Ipſe Conringius per iniqua & longè duriſſima reliqua capita declarationis illius cenſet, quibus omnibus judiciis & foro pelli minitatur Scriptor illius declarationis. Ut ſupra etiam indicatum, putatque JCtos iſtud quicquid eſt acceptum ferre debere rabulis Pontificiis, maximè, cum primorum quidam apud nos juris Doctorum in Italia educati ſint. Ut mirum non ſit ſcabiem Aulæ Pontificię illorum multis adhæſiſſe, quin ex Italis ipſis tum nonnullos in Germaniam tranſiſſe, ut Bogislaus Pomeraniæ Dux adduxit ſecum Petrum Ravennatem ejuſque filium Valentinum &c. *Cæterum, ait porro Conringius pro Iuriſconſultis, utut illi peritorū Romani juris Ordini quædam fuerint permiſta tum Vitilitigatoria ingenia, non tamen paucorū vitio totus ſanctiſſimus aliàs*

Ordo

Ordo proſcribi meruit. Et vero quid vel Romani vel Pontificij Juris peritia bonis conſiliis obſtat, vel Judicandi prudentia? Sane omni ævo viſum prudentioribus eum ad Remp. utiliſſimum, qui Vliſſis exemplo.

Multorum mores populorum vidit & urbes

Taceo nunc, eâ tempeſtate commodè Remp. noſtram geri non potuiſſe ſine legum illarum notitiâ. Saltem ob aulæ Pontificiæ etiam in media Germania autoritatem, & Italiæ Galliæque viciniam, quæ jam leges illas obſervabant. Omnis hominum ordo ſua carcinomata habet. Ipſe ſanctiſſimus Apoſtolorum cœtus ſcelus ingens intra ſe aluit. ſi paucorum crimen in omniũ culpam trahendum eſt, actum profecto eſt de genere humano. His doctiſſimi viri verbis planè abſolvuntur Legiſtæ, rumpantur ut Ilia Hippolitho. nec verbum addo, dicta cauſa eſt, nec enim reliqua reſponſionẽ merentur quibus JCtis iraſcitur potius quam oppugnat, dum vocat per Ironiã

ſcilicet Atlantes, qui cœlũ politicum ſuſtineant juridicâ ſuâ ſcientiâ, rabularias artes & ſtratagemata tractantes. quid enim tam ſanctũ eſt quod calumniam evitare poſſit?

73. Unũ ſupereſt de Indoctis & Idiotis, anne fortè his dijudicationes & diſceptationes circa id quod juſtum eſt relinquendæ, ut voluit declaratio illa à Goldaſto obtruſa pro reformatione Friderici; verba ejus ſunt: Aber der Löw behält den Schlüſſel zum Rechten/ daß man zu zimlicher Zeit das Recht herauß bringen mag. Auß dieſer Urſachen kan man die Gelehrten in keinen Rechten mehr leyden. Et hac enim offa objecta videtur Hippolitus tentare Germanos, ut credant fortè facilè, ſe omnes ſapientiâ ad Gurgulionem uſque impletos eſſe, non aliter ac Virgilianus ille Paſtor

Me quoque dicunt
Vatem Paſtores. Verum ibidem ſequitur:

Sed non ego credulus illis.

Reſpondeo breviter: Illum meliorem eſſe ſententia Galeni eſt, qui minus errat. poſſunt & imperiti artium aliquid efficere, ſed non rectè, ſed fortuito, ſed temerè. artifex contra finem ſuum contemplatur, idonea media & inſtrumenta comparat, denique ſine vel minori cum errore efficit opus, quod rationem adhibet regulam normamque quâ uſus & opportunitates, & res & tempora rerum dijudicet, quâ qui carent, in varios & in explicabiles errores incidant neceſſe eſt. Igitur tenendum illud firmiter eſt quod Socrates Euthydemo: *Stultum eſſe (inquit) arbitrari, non poſſe quem præſtare in viliſſimis artibus, ni idoneos ſit magiſtros nactus; gubernandæ verò civitatis notitiam ſponte ſuâ & ultrò hominibus obvenire.* Imò longè majore id cum Reipubl. damno conjunctum eſſe exiſtimandum eſt, ſi quis ineptus

hanc

hanc lyram tractare audeat, quã ſi quis ut dicitur, figulinam in dolio diſcat. Profectò Plato in Politicis omnes imperitos rebus publicis præpoſitos reverâ non civiles, ſed ſeditioſos viros vocat, larvarumq; ingentium præſides, imò larvas ipſas & ſimias maximas, maximoſq; præſtigiatores, Sophiſtarumq; Sophiſtas. Tandem ubique reprehendit in JCtis quod nimium tribuant antiquis legibus carminibus (ut ille putat) Romanæ Servitutis, hiſq; præparent animos ad ſervitium Imperatoris. Hoc nimirum eſt quod jam tertiò, dico JCtos prætendi regnum peti. Scilicet eadẽ modeſtiâ quâ funditus everſam vult Domum Auſtriacam, oculũ Germaniæ dextrum; quod ille Gentilium olim in Græcia auſus non eſt. ἄνθρωπε μὴ κλεῖνε κρεῖσσον. Nõ tam Minervæ apud Sophocl. Ajace, quàm ipſius ſapientiæ vox eſt.

ὑπέρ-

—— ὑπέρκοπον
μηδὲν ποτ' εἴπης αὐτὸς εἰς θεοὺς
ἔπος
μηδ' ἔργον ἄρης μηδὲν, εἴ τινος
πλέον
εἰ χειρὶ βρίθεις, ἢ μακροῦ πλούτου βά-
θει.
ὡς ἡμέρα κλίνει τε κἀνάγει πάλιν
ἅπαντα τ' ἀνθρώπεια. τοὺς δὲ σώ-
φρονας
θεοὶ φιλοῦσι, καὶ στυγοῦσι τοὺς κακούς.

Remp. ſalvam præſtabunt poſt DeumPrincipes Viri. Sed Imperatori ſervire libertas eſt, cujus definitio jam vetus & recocta; eſſe naturalem, facultatem ejus quod cuiq;facere libet,niſi quid vi aut jure prohibeatur. Inſtit.de jur.perſ. Ex qua apparet,eſſe deſignata quædam bona non tantum utilitatis cauſa, ſed etiam honeſtatis ſimul & officii ex obedientia debita præſtandi nomine ſecundum jubentis (ſive Deus ſit is,ſeu homo legitimam habens poteſtatem) mentem amplexanda

amplexanda obſervandaq; Seld de jur nat c. 4. Et ergo Imperatori ſervire libertas eſt non ſervitium. Sed Hippolitus fortè mavult Remp. nullam eſſe, & talẽ ſtatũ potius ubi οὐδεὶς οὐδενὸς οὐδὲν ἀκούει ut Ariſt. alibi. Quid v. his nobis Politicis debeatur, velim judicent cordati ex præjudicio Curiæ Pariſienſis, quod refert Gramondus hiſt. lib. 15. Eſt quidem illa hiſtoria de Ieſuitis, ſed non illi ſoli hoſtes Rerump. ſunt, verum ſæpe ipſi Rationum ſtatus ſcriptores, ut facilius fallit, quod minus erat veriſimile, ubi minus cavemus. Quos hic referre poſſem Campanellas

aut maculati nomine notos
Vellerii.

Vnum Hobbes hic præterire non debeo, qui ut ferax hoc ſeculum novarum opinionum eſt in tract. de Cive, hanc incivilem fovet ſententiam ſub tit. libertas num. 14. Potentiam certam & irreſiſtibilem jus conferre regendi imperandique in eos qui reſiſtere non poſſunt, in ſtatu hominum naturali. Quid hoc aliud eſt, quam ex dominandi libidine juſtitiam metiri & Remp. tanq. rem nullius occupanti prodere. Nimirum illud ipſum eſt perquam modeſtum Latronum dicterium.

Nam ſi violandum eſt jus, regnandi gratia
Violandũ eſt: aliis rebus pietatẽ colas,

Ariſtot.

Ariſtoteli certè longè alia mens, non abhorrens à juſtitiæ & æquitatis juris noſtri regulis, quam eruimus ex 7. Polit c. 3. ubi clariſſimè neminem de ſe ipſo vult ſtatuere, honeſtum ajens eſſe, ut pro ſua quiſque parte imperet. Quod n. ſimile & æquale ſimilibus & æqualibus non, ſit à natura alienum eſſe. Nihil a. eorum quæ à natura aliena ſunt honeſtum eſſe. Διὸ κἂν ἄλλοις τις ᾖ κρείττων κατ' ἀρετὴν καὶ κατὰ δύναμιν τὴν πραγματικὴν τῶν ἀρίστων, τούτῳ καλὸν ἀκολουθεῖν, καὶ τούτῳ πείθεσθαι δίκαιον. Vbi relictis Interpretibus, quos tamen non improbo, magis arridet explicatio verborum δύναμιν πρακτικὴν, quam ſuppeditat *Franc. a Victoria in prælect. Theol. de poteſtate civili num. 7. Remp. a Deo conceſſam habere poteſtatem gubernandi ſeipſam adminiſtrandique, omneſque poteſtates ſuas in commune bonum dirigendi, quod ſic probat; Nam cum de jure naturali & divino eſt aliqua poteſtas gubernandi Remp. & ſublato communi jure poſitivo & humano, non ſit major ratio, ut poteſtas illo ſit in uno quam in altero: neceſſe eſt, ut ipſa communitas ſit ſibi ſufficiens, & habeat poteſtatem gubernandi ſe. Si n. prius quam in civitatem homines convenirent, nemo erat aliis ſuperior, non eſt aliqua ratio, cur in ipſo cœtu ſeu conventu civili, quiſque ſibi ſuper alios poteſta-*

poteſtatem vindicet. Maximè cum quiſque homo jure naturali habeat poteſtatem defendendi ſe. nihilque ſit magis naturale, quam vim vi repellere &c. Ex quibus verbis tentari poſſe puto, tum demum dicendum jure naturali actu potenti unum aliis imperare, & jus capeſſendæ Reip. habere, cum ei Reſp. penes quam eſt poteſtas ſui regendi, hoc jus concedat tradatque. Et hoc Ariſtotelem per δυναμὶν πρακτικὴν intellexiſſe, quod expreſſe juſtitiam ſequi it, & præterea hanc poteſtatem. Si tamen aliter explicare quis ea verba maluerit, litem non movebo. Sufficiat mihi hac vice ICtos liberaſſe ut puto, ea qua traducere eos niſus eſt, macula, maculatior ipſe Hippolitus, concludam verbis Lipſii, quem ille pro ſe citavit, ſed pateat hunc etiam noſtrum eſſe, in poematibus ſc. ſuis ad Theodorum Levvicum, poſtquam cauſidicos proſcidiſſet contumeliis, dixiſſetque inter alia.

Cives & totas cum civibus abſtulit urbes.
Rixandi cacoethes, amorque abnormis habendi.

Addit poſtea honorificum hoc judicium,

—— Si quis Cujacius audit
Iuſtitiæ Interpres verus rigiduſque Satelles.

Iure

Iure hunc mirer ego, ſecter quoque.
Mucius olim
Qualis, Sulpitiuſque boni Paulluſ
que fuerunt:
Cura quibus lites exſcindere, non ut
noſtris,
Diſſerere, & longo cauſam produce-
re ſeclo.

Nimirum Cauſidicina rabularia & vitilitigandi ſtudium ſemper offecêre officientque Iuriſprudentiæ.

DEO SOLI GLORIA.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE